

Εισαγωγή - Το Αναπτυξιακό Συνέδριο

Η Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Χανίων, η ΤΕΔΚ Χανίων και οι Δήμοι, τα Επιμελητήρια, τα Επιστημονικά και Ερευνητικά Ιδρύματα, οι παραγωγικές οργανώσεις και επιχειρήσεις, όπως και οι Υπηρεσίες, οι Οργανισμοί, τα Ιδρύματα και τα Σωματεία του Νομού Χανίων, πραγματοποίησαν το Αναπτυξιακό Συνέδριο του Νομού Χανίων το Γενάρη του 2005, με αντικείμενο και σκοπό τον αναπτυξιακό σχεδιασμό του για την επόμενη πενταετία 2005-2010.

Γενικός στόχος του συνεδρίου ήταν ο καθορισμός συγκεκριμένου αναπτυξιακού σχεδίου με κοινά αποδεκτούς στόχους και ενέργειες, ώστε αυτό να αποτελέσει σχέδιο δράσης για όλους τους φορείς του Νομού την επόμενη πενταετία.

Το Συνέδριο αποτέλεσε την κορύφωση προσυνεδριακών συναντήσεων και εσωτερικών διαδικασιών των φορέων του Νομού για την προετοιμασία των θεμάτων και των προτάσεων. Γενικά ακολουθήθηκε μια «από τα κάτω» διαδικασία αναπτυξιακού σχεδιασμού.

Στο συνέδριο συμμετείχαν εκπρόσωποι της Εκκλησίας, της Πολιτείας, των Φορέων του Νομού, επιχειρηματίες, και πολίτες.

Παραβρέθηκαν και τοποθετήθηκαν οι Υπουργοί Ανάπτυξης κ. Δ. Σιούφας, Τουρισμού κ. Δ. Αβραμόπουλος, ο Υφυπουργός Δημ. Τάξης κ. Χ. Μαρκογιαννάκης, ο Γ.Γ. Απασχόλησης κ. Σ. Βλιάμος, οι Βουλευτές της ΝΔ κ. Σ. Νικηφοράκης, του ΠΑΣΟΚ κ. Ν. Χριστοδουλάκης και Μ. Σκουλάκης, ο εκπρόσωπος του ΚΚΕ κ. Σ. Ορφανός, και ο εκπρόσωπος του ΣΥΝ μέλος της Π.Γ. κ. Β. Αποστόλου.

Κατά την διεξαγωγή του συνεδρίου τέθηκαν εισηγητικά τα γενικά και ειδικά αναπτυξιακά προβλήματα του Νομού τα οποία αποτέλεσαν το αντικείμενο συζήτησης.

Η συζήτηση οργανώθηκε σε ειδικές συνεδρίες:

1^η Συνεδρία την Παρασκευή 14-1-2005

Οι εκπρόσωποι της Κυβέρνησης, της Περιφέρειας Κρήτης, των Πολιτικών Κομμάτων παρουσίασαν τις πολιτικές τους προτάσεις για τα αναπτυξιακά θέματα του Νομού Χανίων.

2^η Συνεδρία θεματική το Σάββατο 15-1-2005

Ο πρωτογενής τομέας του Νομού Χανίων. Η φυτική παραγωγή, η ζωική παραγωγή, η αλιεία.

3^η Συνεδρία θεματική το Σάββατο 15-1-2005

α. Η Α'βάθμια, Β'βάθμια, Γ'βάθμια Εκπαίδευση, η Επιμόρφωση, τα Επιστημονικά και Ερευνητικά Ιδρύματα.

β. Ο αρχαίος και σύγχρονος πολιτισμός, ο αθλητισμός.

4^η Συνεδρία θεματική το Σάββατο 15-1-2005

α. Ο δευτερογενής τομέας του Νομού Χανίων - Μεταποίηση

β. Ο τριτογενής τομέας του Νομού Χανίων - Τουρισμός, εμπόριο, υπηρεσίες

5^η Συνεδρία θεματική το Σάββατο 15-1-2005

α. Οι υποδομές Μεταφορών, Περιβάλλοντος, Ενέργειας

β. Το περιβάλλον, οι φυσικοί πόροι, η ρύπανση και η διαχείρισή τους.

Η χωροταξία και η πολεοδομία.

6^η Συνεδρία θεματική το Σάββατο 15-1-2005

α. Υγεία, κοινωνική πρόνοια

β. Ανθρώπινοι πόροι, εργασία και ανεργία

7^η Συνεδρία ολομέλεια τη Κυριακή 16-1-2005

Κλείσιμο - Από την οποία εξήχθη το παρόν τελικό Πόρισμα του συνεδρίου σύμφωνα με τα συμπεράσματα των προηγούμενων θεματικών συνεδριάσεων.

Μετά από μακρύ διάλογο μεταξύ των τοπικών φορέων και πολιτών το Συνέδριο κατέληξε στο παρόν πόρισμα που περιλαμβάνει συμπεράσματα, στόχους, προτεραιότητες και αναπτυξιακές κατευθύνσεις.

Το πόρισμα ως σχέδιο δράσης τίθεται στα όργανα των τοπικών φορέων

- για επικύρωση, περαιτέρω επεξεργασία, ανάλυση και συγκεκριμενοποίηση
- για ανάληψη πρωτοβουλιών και ενεργειών, για κοινές δράσεις με την συνεργασία των κατά περίπτωση αρμόδιων και υπεύθυνων.

Οι τοπικοί φορείς εκφράζουν την βούλησή τους να συνεργάζονται και να δρουν από κοινού αποτελεσματικά, στη βάση της κοινής προγραμματικής κατεύθυνσης που εκφράζεται με το παρόν Πόρισμα του Αναπτυξιακού Συνεδρίου.

Για την προώθηση των αναπτυξιακών στόχων αλλά και των μεγάλων και κεντρικών έργων, το συνέδριο κρίνει αναγκαία την περιοδική σύσκεψη και κοινή δράση μιας άτυπης επιτροπής με ευθύνη της Ν.Α. Χανίων που θα περιλαμβάνει τους πολιτικούς εκπροσώπους του Νομού, βουλευτές και τα μέλη του Περιφερειακού Συμβουλίου και κατά το θέμα τους εκπροσώπους των αρμόδιων κεντρικών φορέων.

**Οι Σύεδροι και εκπρόσωποι των Φορέων του νομού Χανίων,
με τις αξίες της Κρήτης και το βλέμμα στο μέλλον,
συναποφασίζομε και συμπορευόμαστε
για το μέλλον του τόπου μας.**

Αιτιολογική έκθεση

Έχοντας υπόψη και εκτιμώντας ότι:

1. Περιεχόμενο της αναπτυξιακής στρατηγικής

Η αναπτυξιακή στρατηγική πρέπει να ενσωματώνει τους οικονομικούς, τους κοινωνικούς, πολιτιστικούς και περιβαλλοντικούς στόχους έτσι που να συναρθρώνονται ενιαία στον σχεδιασμό. Η επιδιωκόμενη βιώσιμη ανάπτυξη δεν θα πρέπει να αποσκοπεί και μόνον στην ανάπτυξη υψηλών ρυθμών οικονομικής μεγέθυνσης, αλλά συνδυασμένα στην κοινωνική, πολιτιστική και περιβαλλοντική πρόοδο και προστασία. Στην ικανοποίηση των αναγκών όλων των πολιτών χωρίς διακρίσεις, στην εξομάλυνση των κοινωνικών και τοπικών ανισοτήτων, στην αποτελεσματική περιβαλλοντική διαχείριση και διαφύλαξη των μη ανανεώσιμων πόρων.

2. Παγκοσμιοποίηση

Η όλο και ισχυρότερη τάση παγκοσμιοποίησης της ζωής και της οικονομίας μας, μας υποχρεώνουν να αναγνωρίζομε και να λαμβάνομε υπόψη μας εντονότερα το διεθνές πλαίσιο και περιβάλλον που διαμορφώνεται γύρω μας και να ενεργούμε σ' αυτό. Ο ορίζοντας των σκοπών και των ενεργειών μας δεν μπορεί να περιορίζεται μόνο σε τοπικό ή εθνικό επίπεδο, αφού η τοπική οικονομία είναι διεθνοποιημένη σε μεγάλο βαθμό. Γενικοί στόχοι όπως η ανταγωνιστικότητα των προϊόντων και των υπηρεσιών αλλά και η γενική τοπική ανταγωνιστικότητα έχουν εκ των πραγμάτων διεθνή αναφορά και διάσταση στα πλαίσια μιας ανοιχτής οικονομίας και κοινωνίας στην οποία δεν υπάρχουν φραγμοί εξαιρέσεις και προστασίες.

3. Αλλαγές στην ΕΕ

Η συμμετοχή της χώρας μας στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα δημιουργεί δυνατότητες, δίνει ευκαιρίες αλλά και αποφέρει προκλήσεις, δεσμεύσεις και υποχρεώσεις που δεν μπορούν να αγνοηθούν και πρέπει να αναγνωρίζονται σωστά και έγκαιρα.

Η αναπτυξιακή πορεία της Κρήτης επηρεάζεται σε σημαντικό βαθμό από τις αλλαγές που συντελέστηκαν τελευταία και συντελούνται στην Ε.Ε. Οι κύριες αλλαγές που άμεσα επηρεάζουν την τοπική οικονομία είναι:

Το νέο μακροοικονομικό περιβάλλον της ΟΝΕ με την οικονομική και νομισματική σταθερότητα που επιβάλει αλλά και τις δυνατότητες που προσφέρει για ισχυρότερο διεθνές άνοιγμα της οικονομίας.

Η πρόσφατη διεύρυνση της Ε.Ε προς ανατολάς και η είσοδος 10 νέων χωρών. Το εύρος των επιπτώσεων της διεύρυνσης είναι δύσκολο να προβλεφθεί. Αδιευκρίνιστα είναι τα έμμεσα οφέλη της κρητικής οικονομίας από τη μεγέθυνση της ενιαίας αγοράς και οι επιπτώσεις που προκύπτουν από τον ανταγωνισμό που θα υφίστανται τα Κρητικά προϊόντα. Η διεύρυνση αναμένεται να επηρεάσει αρνητικά τις εισροές πόρων προς την Ελλάδα αφού οι νέες χώρες γίνονται δικαιούχοι τους. Επιρροή επίσης θα υπάρξει από την ενίσχυση της μετανάστευσης και εγκατάστασης πολιτών από τις νέες υπό ένταξη βαλκανικές χώρες, στην περιοχή μας.

Η νέα μεταρρύθμιση της ΚΑΠ. Η μεταφορά της στήριξης από τα προϊόντα στις εκμεταλλεύσεις ως βασική συνισταμένη της νέας μεταρρύθμισης της ΚΑΠ αναμένεται να πλήξει τα βασικά κρητικά προϊόντα, να επιφέρει τη μείωση των αγροτικών εισοδημάτων και της απασχόλησης, να οδηγήσει στη μείωση της αγροτικής παραγωγής, αλλά και στην αναδιάρθρωση των καλλιεργειών και στην ισχυρότερη διασύνδεση γεωργίας – περιβάλλοντος.

Η νέα μεταρρύθμιση της Διαρθρωτικής πολιτικής θα έχει ως αποτέλεσμα τον περιορισμό των διαθέσιμων κοινοτικών πόρων για την ανάπτυξη και την αυστηρότερη διαδικασία διαχείρισής τους. Πράγμα που απαιτεί την έγκαιρη και καλύτερη προετοιμασία έργων και δραστηριοτήτων στη βάση γενικού περιφερειακού και ειδικού σχεδιασμού.

4. Συνεργασία και Σχεδιασμός

Η κοινωνία, το περιβάλλον και η οικονομία του νομού είναι αδιάσπαστα και αλληλένδετα. Τα προβλήματα σ' όλους τους χώρους είναι κοινά και δεν διαχωρίζονται αλλά επιλύονται με πολιτικές, στόχους και δράσεις στη βάση του κοινού γενικού αναπτυξιακού σχεδιασμού και στη βάση της συνεργασίας και συνέργειας όλων των συντελεστών της οικονομίας στη βάση της συνυπευθυνότητας των φορέων για τον σχεδιασμό και την υλοποίησή του.

Στο πλαίσιο της διεθνούς και ευρωπαϊκού χώρου πρέπει να ενισχυθεί η περιφερειακή εκπροσώπηση συμπαράταξη και δράση σε ενιαίους στόχους. Οι τοπικοί και περιφερειακοί φορείς πρέπει να εξασφαλίζουν για την Κρήτη τη θέση που της αρμόζει σε σχέση με άλλες περιοχές και γενικότερα στον εξωτερικό κόσμο, κατά τρόπο που να αυτή να αναδεικνύεται και να εξασφαλίζεται η βιωσιμότητά της στο πλαίσιο της παγκοσμιοποίησης. Σ' αυτή την κατεύθυνση ο περιφερειακός και τοπικός αναπτυξιακός σχεδιασμός πρέπει να ενισχυθεί. Οι αδύνατοι περιφερειακοί θεσμοί σχεδιασμού στην χώρα μας αποτελούν σοβαρή αδυναμία, πράγμα που πρέπει να υπερκεραστεί με ισχυρότερη συνεργασία και συμπόρευση ανάμεσα στα διάφορα θεσμικά επίπεδα.

5. Κοινοτικό Πλαίσιο Συνοχής

Κρίσιμο στοιχείο ενίσχυσης της αναπτυξιακής πορείας της Κρήτης και του Νομού Χανίων αποτελεί η συμμετοχή στο επόμενο Κοινοτικό Πλαίσιο Συνοχής και στο στόχο της «σύγκλισης» η οποία που θα εξαρτηθεί από το ύψος του ΑΕγχΠ της Περιφέρειας. Η ένταξη στο στόχο «σύγκλιση» είναι καθοριστική για το ύψος των πόρων που θα διατεθούν για τα περιφερειακά προγράμματα, για το είδος των έργων και δραστηριοτήτων που θα επιλεγούν και για το ποσοστό ενίσχυσης που θα λάβουν.

Η προετοιμασία για ένα τέτοιο ενδεχόμενο αποτελεί πρώτη προτεραιότητα για όλο το νησί και του φορείς. Δεδομένου ότι στην επόμενη προγραμματική περίοδο σε μεγάλο βαθμό οι Περιφέρειες σε επίπεδο ΕΕ και κάθε χώρας χωριστά θα βρεθούν μεταξύ τους σε έντονη ανταγωνιστική θέση, έχει μεγάλη σημασία ο αναπτυξιακός σχεδιασμός και η τεκμηρίωσή του, η προετοιμασία ωρίμανσης έργων και δραστηριοτήτων από τώρα. Επίσης μεγάλη σημασία έχει η επιτυχία στην υλοποίηση των έργων και δραστηριοτήτων του Γ' ΚΠΣ.

Η συνεργασία και η ουσιαστική παρέμβαση των φορέων του Νομού στις διαδικασίες σχεδιασμού για το επόμενο Κοινοτικό Πλαίσιο Συνοχής προς την κατεύθυνση της ισχυροποίησης της θέσης του Νομού και της Περιφέρειας θεωρείται επιβεβλημένη.

6. Κοινοτικό Πλαίσιο Συνοχής - Εδαφικά κριτήρια

Στα πλαίσια των Κοινοτικών πολιτικών αναγνωρίζεται ότι η εδαφική συνοχή είναι ένας από τους κεντρικούς στόχους της Ένωσης πέραν της κοινωνικής και οικονομικής συνοχής. Η εδαφική συνοχή, υποδηλώνει ότι οι άνθρωποι δεν πρέπει να τίθενται σε μειονεκτική θέση λόγω του χώρου στον οποίο τυχαίνει να ζουν ή να εργάζονται στην Ένωση και προκειμένου να διευκολυνθεί η επίτευξη μιας πιο ισόρροπης ανάπτυξης, σχεδιάζονται πολιτικές που να μειώνουν τις υφιστάμενες ανισότητες και να αποτρέπουν τις εδαφικές ανισορροπίες. Η μεταρρύθμιση της διαρθρωτικής πολιτικής περιλαμβάνει στις κύριες κατευθύνσεις της τα εδαφικά κριτήρια.

Η Κρήτη ως Περιφέρεια της Ελλάδας και της Ευρώπης στη βάση των εδαφικών κριτηρίων πρέπει να αναγνωριστεί ως κατ' εξοχήν μειονεκτική γεωγραφικά περιοχή. Είναι νησιωτική περιφέρεια και βρίσκεται στο νοτιότερο άκρο της Ευρώπης. Αυτό το γεωγραφικό μειονέκτημα λειτουργεί περιοριστικά στην αναπτυξιακή διαδικασία. Το μικρό μέγεθος της τοπικής αγοράς και η μεγάλη απόσταση από τις μεγάλες αγορές με το πρόσθετο κόστος που συνεπάγεται, επηρεάζουν αρνητικά την ανταγωνιστικότητα της οικονομίας και δημιουργούν συνθήκες περιορισμού και απομόνωσης σ' ορισμένους τομείς της οικονομίας. Το κριτήριο αυτό πρέπει να χρησιμοποιηθεί και να αξιοποιηθεί κατάλληλα στα πλαίσια του σχεδιασμού του επόμενου Κοινοτικού Πλαισίου Συνοχής.

7. Ο ρυθμός ανάπτυξης

Η οικονομία του Νομού Χανίων σε συνδυασμό μ' αυτή της Κρήτης αναπτύσσεται διαχρονικά με ρυθμούς παραπλήσιους του μέσου εθνικού. Το κατά κεφαλή ΑΕΠ του Νομού βρίσκεται πλησίον του μέσου της χώρας. Το ίδιο και η παραγωγικότητα. Ο ρυθμός ανάπτυξης δεν χαρακτηρίζεται όμως από σταθερότητα, γεγονός που οφείλεται κατά κύριο λόγο από την εξάρτηση από τον τουρισμό και την γεωργική παραγωγή που εμφανίζουν έντονη περιοδικότητα.

8. Ο πρωτογενής τομέας

Στην γεωργία, ο παραδοσιακός τρόπος παραγωγής και διάθεσης των προϊόντων βρίσκεται σε χρόνια κρίση γεγονός που θέτει επιτακτικά το ζήτημα της ανασυγκρότησης της σε σύγχρονες βάσεις. Η νέα αναθεώρηση της ΚΑΠ θα έχει δυσμενέστερες συνέπειες αν δεν υπάρξουν έγκαιρα οι κατάλληλες προσαρμογές.

Τα διαρθρωτικά και οργανωτικά προβλήματα, οι μεγάλες αποστάσεις από τα κέντρα κατανάλωσης παραμένουν ως κύριες αιτίες στην αναφερόμενη κρίση.

Το χαμηλό επίπεδο τυποποίησης των αγροτικών προϊόντων και οι αδύνατοι μηχανισμοί συγκέντρωσης, εμπορίας και προβολής τους επιδεινώνουν το πρόβλημα.

Ο πρωτογενής τομέας παραμένει βασικός πυλώνας της οικονομίας. Η συνεχής υποχώρηση του δημιουργεί ένα σοβαρό κίνδυνο για την οικονομία συνολικά του νησιού και του νομού.

Το κλίμα, το έφορο έδαφος, το νερό, που δίνουν τη δυνατότητα παραγωγής μεγάλης ποικιλίας και καλής ποιότητας γεωργοκτηνοτροφικών προϊόντων αποτελούν ένα συγκριτικό πλεονέκτημα της περιοχής.

Ο κυριότερος στόχος σήμερα για την γεωργία, είναι η ποιότητα των προϊόντων, η μεταποίηση τους και η διάθεσή τους ως τρόφιμα. Είναι η προστιθέμενη αξία στα προϊόντα, η ενσωμάτωση περιβαλλοντικών κανόνων στην παραγωγή και επεξεργασία τους, η δημιουργία οικονομίας κλίμακας στα βασικά προϊόντα, ο εξαγωγικός προσανατολισμός και η επιθετική πολιτική στην εμπορία.

9. Ο δευτερογενής τομέας

Το μέγεθος του δευτερογενή τομέα παραμένει μικρό. Η μεταποίηση είναι η κύρια δραστηριότητα και η οποία συνδέεται με την επεξεργασία προϊόντων του πρωτογενή τομέα. Οι επιχειρήσεις της μεταποίησης είναι σχετικά μικρού μεγέθους και εμφανίζουν προβλήματα χωροθέτησης, οργάνωσης, εκσυγχρονισμού, ποιότητας και τυποποίησης. Τα προβλήματα συνδέονται επίσης και με την αδυναμία εμπορικής οργάνωσης και προώθησης στις διεθνείς αγορές.

Η δημιουργία οργανωμένων χώρων ανάπτυξης και πυρήνων σύγχρονων μονάδων, η δημιουργία δικτύων παραγωγής και εμπορίας, η ανάπτυξη επενδύσεων σε μονάδες με εξωτερικό προσανατολισμό παραμένουν ως κύριος στόχος.

10. Ο τριτογενής τομέας

Ο τομέας με δυναμισμό στην ανάπτυξη του είναι ο τριτογενής και ειδικά ο τουρισμός. Το ΑΕΠ και η απασχόληση του τομέα σημειώνει συνεχή αύξηση. Οι διοικητικές, εκπαιδευτικές και ερευνητικές, οι χρηματοοικονομικές υπηρεσίες, καθώς και οι υπηρεσίες μεταφορών είναι συγκεντρωμένες στο Πολεοδομικό Συγκρότημα Χανίων.

Στον τουρισμό η ζήτηση των τελευταίων χρόνων οδήγησε σε σημαντικές επενδύσεις σε ξενοδοχειακές μονάδες και στην ποσοτική και ποιοτική αναβάθμιση της ξενοδοχειακής υποδομής. Ο κλάδος ωστόσο, παρά τη δυναμικότητά του, αντιμετωπίζει προβλήματα που οφείλονται στην εποχικότητα του, στον μονοδιάστατο προσανατολισμό στον μαζικό τουρισμό και η ολιγοπωνιακή εξάρτησή του.

Η αναβάθμιση της ποιότητας, ο εμπλουτισμός και η διαφοροποίηση των προϊόντων, η δημιουργία ειδικών υποδομών, η διασύνδεση με τον πρωτογενή τομέα, το φυσικό περιβάλλον και τον πολιτισμό παραμένουν στόχοι προτεραιότητας για τον τουριστικό τομέα.

11. Διαφοροποίηση-Διασύνδεση

Κυρίαρχο χαρακτηριστικό της οικονομίας του Ν. Χανίων είναι ο δuiσμός που προκύπτει από την συνύπαρξη δύο ανεπτυγμένων τομέων, του τουρισμού και της γεωργίας. Μεταξύ όλων των οικονομικών τομέων η σύζευξη και η διασύνδεση παραμένει σε χαμηλά επίπεδα. Επίσης έλλειμμα παρουσιάζεται στην διαφοροποίηση τους όπως και στην ενσωμάτωση τεχνολογίας και καινοτομίας.

Οι μεγαλύτερες προκλήσεις για την τοπική οικονομία αφορούν την προσαρμογή της στο νέο ανταγωνιστικό περιβάλλον, στην ενίσχυση της επιχειρηματικότητας και ανταγωνιστικότητας, στην οργάνωση των μονάδων και εκμεταλλεύσεων σε σύγχρονη βάση καθώς και στην ανάπτυξη ισχυρών διασυνδέσεων μεταξύ των δύο βασικών τομέων της τοπικής οικονομίας με ενίσχυση του ρόλου του δευτερογενή τομέα.

12. Οι Υποδομές

Η υστέρηση στις βασικές υποδομές του νησιού και η χρόνια αδικία που υφίσταται η Κρήτη για την αντιμετώπιση αυτών των προβλημάτων κυρίως από τα τομεακά προγράμματα ΚΠΣ μεταθέτουν το πρόβλημα εντονότερα στη επόμενη προγραμματική περίοδο.

Τα λιμάνια και το αεροδρόμιο και οι οδικοί άξονες του Νομού αποτελούν καθοριστική παράμετρο για την ανάπτυξη τόσο στον τομέα της γεωργίας, της μεταποίησης, του τουρισμού όσο και στην κάλυψη αναγκών μετακίνησης του πληθυσμού. Η απόσταση της Κρήτης από τα μεγάλα ευρωπαϊκά και ελληνικά κέντρα, η ορεινή μορφολογία της δημιουργούν πρόσθετα κόστη στις μεταφορές, δυσκολίες μετακίνησης και συνθήκες απομόνωσης πράγμα που αποτελεί μεγάλη ανισότητα σε σχέση με άλλες περιοχές της χώρας.

Καθοριστικός παράγοντας για την ανάπτυξη της Κρήτης είναι η διασύνδεσή της με τα διευρωπαϊκά δίκτυα μέσα από το συντομότερο δρόμο προς το Δυτ. Άξονα της χώρας και η αναβάθμιση του βασικού οδικού δικτύου και των πυλώνων μεταφορών. Για τον Ν. Χανίων περιλαμβάνεται ο Λιμένας Κισάμου και Σούδας, το αεροδρόμιο, ο ΒΟΑΚ, οι κάθετοι άξονες, ο Νότιος και Δυτικός άξονας.

Επίσης καθοριστικός παράγοντας για την υποστήριξη της αναπτυξιακής διαδικασίας είναι η άμεση προώθηση του ενεργειακού προγράμματος της Περιφέρειας και της παράλληλης ανάπτυξης σταθμών παραγωγής ηλ. Ενέργειας από ΑΠΕ, όπως και της εξοικονόμησης ενέργειας.

Οι υποδομές συλλογής και επεξεργασίας υγρών αποβλήτων στις παράκτιες περιοχές πρέπει να ολοκληρωθούν στο συντομότερο χρόνο καθ' όσον η έλλειψή τους αποτελεί απειλή για την τουριστική οικονομία.

13. Φυσικό και ανθρωπογενές περιβάλλον

Το φυσικό και πολιτιστικό περιβάλλον αποτελεί το κύριο συγκριτικό πλεονέκτημα για την τοπική οικονομία. Από το πώς η διατήρηση και η ανάδειξή του θα γίνει στοιχείο της παραγωγικής διαδικασίας και θα ενσωματωθεί στα τοπικά προϊόντα και τις υπηρεσίες, από το πώς αυτό θα αναχθεί σε "διακριτό" στοιχείο της περιοχής, θα εξαρτηθεί η αναπτυξιακή προοπτική του Νομού.

Τα προβλήματα του περιβάλλοντος στον Νομό εμφανίζουν έντονη χωρική διαφοροποίηση. Στη βόρεια ζώνη οι πιέσεις οφείλονται στην χωρίς σχεδιασμό αστική και τουριστική ανάπτυξη. Στον ορεινό όγκο και τη νότια ζώνη οι πιέσεις οφείλονται στη συνύπαρξη των οικολογικά ευαίσθητων περιοχών με ασυμβίβαστες πρακτικές παραγωγής και αυθαίρετες τουριστικές δραστηριότητες.

Ο διαχειριστικός σχεδιασμός των προστατευόμενων περιοχών και η ανάληψη της ευθύνης της διαχείρισης τους από τους τοπικούς φορείς αποκτούν πρώτη προτεραιότητα την επόμενη περίοδο.

Σημαντικό πρόβλημα αποτελεί η έλλειψη χωροταξικού σχεδιασμού και καθορισμού χρήσεων γης σε συνδυασμό με τα αντικρουόμενα οικονομικά συμφέροντα, καθώς και το ιδιοκτησιακό καθεστώς, γεγονός που ευνοεί την εκτός σχεδίου, την διάσπαρτη και αυθαίρετη δόμηση, όπως και την εκποίηση και αγοροπωλησία γης και κατοικιών σε αλλοδαπούς. Αντίστοιχη προτεραιότητα αποκτά και ο χωροταξικός και πολεοδομικός σχεδιασμός και ιδιαίτερα του Πολεοδομικού Συγκροτήματος Χανίων και των παράκτιων τουριστικών περιοχών.

14. Ισορροπία ανάπτυξη

Σε περιφερειακό επίπεδο δημιουργήθηκε μια νέα γεωγραφική ανισορροπία μεταξύ μητροπολιτικής περιοχής του Ηρακλείου και των υπόλοιπων περιοχών. Αλλά και σε δεύτερο επίπεδο μεταξύ βόρειων και νότιων περιοχών, μεταξύ αστικών - πεδινών και αγροτικών - ορεινών περιοχών. Στο νομό ο πληθυσμός και οι δραστηριότητες είναι υπερ-συγκεντρωμένοι στο βόρειο παραλιακό τμήμα, όπου βρίσκονται τα αστικά και τουριστικά κέντρα, οι σημαντικότερες υποδομές, σε αντίθεση με τις υπόλοιπες ορεινές περιοχές που χαρακτηρίζονται από τη διασπορά του πληθυσμού σε μικρούς αγροτικούς οικισμούς και το χαμηλό επίπεδο ανάπτυξης.

Το πρόβλημα της ανάπτυξης στην ορεινή περιοχή του νομού δεν έχει μόνο οικονομική αλλά και κοινωνική του διάσταση. Η σκοπιμότητα έργων και ρυθμίσεων στην περιοχή επιβάλλεται πέραν των οικονομικών από κοινωνικούς και περιβαλλοντικούς λόγους. Η οικονομική βιωσιμότητα των ορεινών περιοχών πρέπει να συνδυάζεται με την στήριξη και αναζωογόνηση της τοπικής κοινωνίας με την βελτίωση των συνθηκών ζωής. Οι ορεινές περιοχές μπορούν να στηριχτούν με την προσφορά υποδομών και επαρκών υπηρεσιών, με την διαφοροποίηση των δραστηριοτήτων μέσα από ολοκληρωμένα τοπικά προγράμματα.

Ειδικό πρόβλημα απομόνωσης αποτελεί η νήσος Γαύδος. Το μικρό μέγεθος της νήσου, η μικρή παραγωγική ικανότητα, η αδύνατη συγκοινωνιακή σύνδεσης, δημιουργεί οξυμένα προβλήματα με αποτέλεσμα την πληθυσμιακή συρρίκνωση και την ερήμωση.

15. Το ανθρώπινο δυναμικό

Το ανθρώπινο δυναμικό αποτελεί τον καθοριστικό παράγοντα της ανάπτυξης. Ο πληθυσμός του Νομού την τελευταία δεκαετία παρουσιάζει συνεχή αύξηση. Αντίστοιχα αυξάνεται και οικονομικά ενεργός πληθυσμός και μεγαλώνει ο πληθυσμός που συμμετέχει στην παραγωγική διαδικασία. Ο Ν. Χανίων όπως και όλη η Κρήτη κατέχουν ένα από τους υψηλότερους δείκτες της χώρας. Σοβαρές αλλαγές παρουσιάζονται εσωτερικά στην απασχόληση όπου μειώνεται γρήγορα η απασχόληση στον Α' γενή και απορροφάται από τον Γ' γενή. Η ανεργία ενώ βρισκόταν στα χαμηλότερα επίπεδα της χώρας, τα τελευταία χρόνια παρουσιάζει μια ανησυχητική αυξητική τάση και αισθητή μείωση της διαφοράς από την μέση εθνική. Πιο οξυμένα είναι τα προβλήματα ανεργίας στους νέους και τις γυναίκες.

Σημαντικό μέρος του πληθυσμού αποτελούν οι οικονομικοί μετανάστες οι οποίοι ήρθαν να καλύψουν ένα σημαντικό τμήμα της ανειδίκευτης απασχόλησης. Η αγορά εργασίας διαμορφώνεται σε δύο επίπεδα. Στην πρωτεύουσα για τους ντόπιους και την δευτερεύουσα για τους αλλοδαπούς. Η νέα διεύρυνση της Ε.Ε. στα Βαλκάνια αναμένεται να αυξήσει τον αριθμό των αλλοδαπών απ' αυτές τις χώρες στην περιοχή μας.

Η χαμηλή παραγωγικότητα καθώς και ο σχετικά μικρός βαθμός εξειδίκευσης του ανθρώπινου δυναμικού αποτελούν σημαντικές αδυναμίες της τοπικής οικονομίας. Ενώ η οικονομία δημιουργεί υψηλές απαιτήσεις

ειδίκευσης και δεξιοτήτων το επίπεδο εκπαίδευσης των εργαζόμενων παρουσιάζει υστέρηση σε σχέση με το μέσο εθνικό.

Ο Νομός διαθέτει αξιόλογα Ιδρύματα και επιστημονικό δυναμικό τα οποία αποτελούν ένα εν δυνάμει πλεονέκτημα το οποίο δεν αξιοποιείται σωστά από την τοπική οικονομία. Οι δυνατότητες ανάπτυξης των Ιδρυμάτων είναι μεγάλες όπως και η συμβολή τους στην ανάπτυξη της οικονομίας της γνώσης. Η προτεραιότητα σε μια τέτοια κατεύθυνση σήμερα γίνεται πρωτεύουσα.

16. Υγεία – Πρόνοια

Το επίπεδο υγείας του πληθυσμού του νομού Χανίων ταυτίζεται με το μέσο επίπεδο του Ελληνικού πληθυσμού. Ικανοποιητική πρόοδος σημειώθηκε στον τομέα της Β΄ βαθμιας περίθαλψης. Πέρα από τα γενικά προβλήματα στον τομέα της υγείας, ο νομός παρουσιάζει σοβαρά κενά στην πρόληψη και την Α΄ βαθμια περίθαλψη τα οποία πρέπει να αντιμετωπιστούν με προτεραιότητα. Η δημογραφική γήρανση που εμφανίζεται στο Νομό απαιτεί ένα υψηλότερο επίπεδο υγειονομικής και προνοιακής φροντίδας ιδιαίτερα στις ορεινές και απομακρυσμένες περιοχές για την στήριξη των μεγάλων ηλικιών.

17. Εκπαίδευση

Η εσωτερική μετακίνηση του πληθυσμού έχει δημιουργήσει σοβαρά προβλήματα στην κατανομή των μαθητών και στην επάρκεια των σχολικών υποδομών. Στις ορεινές περιοχές τα σχολεία φθίνουν και σ' ορισμένες αστικές παρουσιάζεται υπερσυγκέντρωση μ' αποτέλεσμα να διατηρείται η διπλή βάρδια σε πολλά σχολεία. Ο στόχος της πρωινής βάρδιας είναι επιτακτικός και πρέπει να επιτευχθεί άμεσα με παράλληλη ολοκλήρωση του προγράμματος σχολικής στέγης.

Ο Νομός έχει ανάγκη από ισχυρά και περισσότερο ανεπτυγμένα Εκπαιδευτικά και Τεχνολογικά Ιδρύματα στην τριτοβάθμια εκπαίδευση και αυτό πρέπει να αποτελέσει στόχο προτεραιότητας το επόμενο διάστημα. Ένα πρόγραμμα παραπέρα ανάπτυξης των εκπαιδευτικών και τεχνολογικών Ιδρυμάτων περιλαμβάνει την επέκταση των υποδομών των Ιδρυμάτων και την ενίσχυση της έρευνας.

18. Πολιτισμός

Στο όραμά μας για το τόπο μας ξεχωρίζουμε και προτάσσομαι την διατήρηση και αναβίωση στις σύγχρονες συνθήκες των κληροδοτημένων πολιτιστικών αξιών, πάνω στις οποίες οφείλομε να θεμελιώνομε το μέλλον μας μεταλαμπαδεύοντάς τις και στις νεότερες γενιές. Στα πλαίσια αυτά, οφείλομε να διατηρούμε δημιουργική σχέση με την παράδοση, να υποστηρίξομε την σύγχρονη καλλιτεχνική δημιουργία και τους συντελεστές της, να διασώζομε και να αναδεικνύομε τα μνημεία όλων των ιστορικών περιόδων, να αναβιώνομε ιστορικές αξίες και να αναδεικνύομε τα ιστορικά γεγονότα.

Ο πολιτισμός όπως και το περιβάλλον στο οποίο ζούμε αποτελούν το κύριο στοιχείο ταυτότητας και το συγκριτικό μας πλεονέκτημα σε διεθνές επίπεδο, τα οποία οφείλομε να διαφυλάξομε και να συνδέσομε αρμονικά με την περαιτέρω ανάπτυξη του τόπου μας.

Στρατηγική για την ανάπτυξη

Μια σύγχρονη αναπτυξιακή στρατηγική πρέπει να προωθεί την πολυτομεακή ανάπτυξη, να προωθεί την ανταγωνιστικότητα της τοπικής οικονομίας με την επίτευξη της μέγιστης δυνατής προστιθέμενης αξίας στα προϊόντα, στις υπηρεσίες, στην περιοχή και να διασφαλίζει ταυτόχρονα την περιβαλλοντική, κοινωνική και πολιτιστική της ανάπτυξη και πρόοδο όπως και να ενσωματώνει τις νέες απαιτήσεις (γνώσεις, τεχνολογία, διαδικασίες).

Γενικοί Στόχοι

Για την εξυπηρέτηση της στρατηγικής

Προσδιορίζομε αναπτυξιακούς στόχους που:

- θα αξιοποιούν τον δυναμισμό της τοπικής οικονομίας, τα συγκριτικά πλεονεκτήματα της περιοχής, θα ενεργοποιούν τους τοπικούς φυσικούς, οικονομικούς, πολιτιστικούς και ανθρώπινους πόρους και θα ενσωματώνουν την προστασία του περιβάλλοντος στην παραγωγική διαδικασία.
- θα αποσκοπούν στην βελτίωση της ανταγωνιστικότητας και την ποιότητα των προϊόντων, υπηρεσιών με την επίτευξη της μέγιστης δυνατής προστιθέμενης αξίας και θα αναβαθμίζουν την αξία της περιοχής συνολικά.
- θα περιορίζουν τις δυσμενείς παρενέργειες από τις γενικότερες πολιτικές, θα διασφαλίζουν τα εισοδήματα, θα δημιουργούν θέσεις εργασίας
- θα ισχυροποιούν προετοιμάζουν την περιοχή ώστε να έχει την μεγαλύτερη δυνατή συμμετοχή στις κοινοτικές και εθνικές χρηματοδοτήσεις
- θα θεραπεύουν τα διαρθρωτικά και οργανωτικά προβλήματα που παρουσιάζει ο νομός.
- θα προωθούν την συνεργασία των φορέων, την συνέργεια των παραγωγικών τομέων και την οργάνωση σε δίκτυα θεσμικής, κλαδικής, παραγωγικής και χωρικής μορφής
- θα αμβλύνουν τις ανισότητες στο χώρο και την κοινωνία και θα προωθούν την κοινωνική συνοχή.
- θα ενσωματώνουν τη νέα γνώση και τεχνολογία στην παραγωγική διαδικασία
- θα αναβαθμίζουν το ανθρώπινο δυναμικό τον πρωταρχικό παράγοντα και συντελεστή της οικονομικής προόδου και θα εξασφαλίζουν την ποιότητα ζωής σ' όλους τους κατοίκους.
- τέλος και σημαντικότερο, θα αναδεικνύουν τις προγονικές αξίες και θα τις μεταλαμπαδεύουν στις νεότερες γενιές.

Αναπτυξιακοί στόχοι-ενέργειες ως προς τους βασικούς τομείς παρέμβασης

A. Πρωτογενής τομέας (Φυτική, Ζωική παραγωγή, Αλιεία)

1. Διαπιστώσεις - Στόχοι – Μέτρα γενικά

Η αφθονία του νερού, το έφορο έδαφος, το κλίμα με την μέγιστη παραλλακτικότητα του, αποτελούν το συγκριτικό πλεονέκτημα του νομού στον πρωτογενή τομέα, το οποίο μπορεί να αξιοποιηθεί στην παραγωγή ευρείας ποικιλίας προϊόντων ποιότητας.

Η ποιότητα σήμερα αποτελεί την επίζηλο παράμετρο που μαζί με τη παράμετρο της μείωσης του κόστους των εισροών και την αύξηση της προστιθέμενης αξίας συμβάλουν στην παραγωγή ανταγωνιστικών προϊόντων.

Η μικρή τοπική αγορά, η απόσταση από τις μεγάλες αγορές με την επιβάρυνση που συνεπάγεται στην διάθεση των προϊόντων αποτελούν σοβαρό μειονέκτημα και περιοριστικό παράγοντα στην ανάπτυξη του πρωτογενή τομέα. Η διασύνδεση με τον τουρισμό αμβλύνει το πρόβλημα. Η χαμηλή παραγωγικότητα, το χαμηλό επίπεδο τυποποίησης και αδύνατοι μηχανισμοί εμπορίας εξακολουθούν να αποτελούν σοβαρές αδυναμίες του τομέα.

Οι τελευταίες αλλαγές στην ΚΑΠ με τη σταδιακή μεταφορά της στήριξης του εισοδήματος από το προϊόν στη εκμετάλλευση και οι πολλαπλές δεσμεύσεις σε κανόνες παραγωγής-μεταποίησης και προστασίας περιβάλλοντος επιβάλλουν μια σειρά μέτρων προσαρμογής σ' όλο το φάσμα του πρωτογενή τομέα.

Οι στόχοι της ποιότητας και της προστιθέμενης αξίας στα προϊόντα απαιτούν πρώτα απ' όλα σχεδιασμό κατά προϊόν και περιοχή και συλλογική δράση όλων των αναπτυξιακών συντελεστών. Η προώθηση ορθών γεωργικών πρακτικών και γεωργοπεριβαλλοντικών μέτρων στην παραγωγή, η μείωση και ορθολογική χρήση των εισροών, η ολοκληρωμένη και η οικολογική γεωργία, η τυποποίηση στην μεταποίηση και η πιστοποίηση αποτελούν τα κύρια μέτρα για την επίτευξη της επιζητούμενης ποιότητας και της προστιθέμενης αξίας στα προϊόντα. Αναγκαίες προϋποθέσεις για τα παραπάνω είναι η δημιουργία υποστηρικτικών μηχανισμών, μηχανισμών ελέγχου και η οργάνωση της εμπορίας και διάθεσης των προϊόντων με σύγχρονο τρόπο.

Τα αναφερόμενα μέτρα πρέπει να συνδυάζονται παράλληλα με την αντιμετώπιση των εγγενών προβλημάτων του τομέα (διαρθρωτικά προβλήματα, κόστος εισροών, ποικιλιακή σύνθεση καλλιεργειών, έλλειψη επενδύσεων και υστέρηση υποδομών, εκσυγχρονισμός εγκαταστάσεων, αδύνατη οργάνωση, ποιοτικό έλλειμμα ανθρώπινου δυναμικού, έλλειμμα επιχειρηματικότητας κτλ.)

Σημαντικοί στόχοι στην αγροτική ανάπτυξη παραμένουν:

- Η προστασία της γεωργικής γης και ιδιαίτερα της γης υψηλής παραγωγικότητας.
- Η επέκταση των αρδευόμενων εκτάσεων, εκτέλεση νέων και βελτίωση των υπάρχοντων αρδευτικών έργων και η ορθολογική χρήση του υδάτινου δυναμικού.
- Πύκνωση και βελτίωση της αγροτικής οδοποιίας.
- Οι επενδύσεις και η αξιοποίηση των παρεχόμενων οικονομικών κινήτρων και ενισχύσεων για την ίδρυση ή εκσυγχρονισμό μονάδων μεταποίησης και τυποποίησης αγροτικών προϊόντων.

Η ανάδειξη της Κρητικής διατροφής συμβάλει μεταξύ των άλλων στην στήριξη των προϊόντων που την υποστηρίζουν και των μεθόδων παραγωγής τους.

Στο σύνολό τους οι αναφερόμενοι στόχοι συμβάλλουν στην ανάπτυξη του τουρισμού στην ενδοχώρα, την σύνδεση και αλληλοτροφοδότηση με άλλες διαφοροποιημένες δραστηριότητες στον αγροτικό χώρο. Συμβάλουν στην συγκράτηση του πληθυσμού στην ύπαιθρο και την αναγέννηση της τοπικής οικονομίας.

Μια σύγχρονη απειλή για την γεωργία μας, τα προϊόντα και την διατροφή ονομάζεται «μεταλλαγμένα προϊόντα». Ανέναντί της πρέπει να υπάρχει από όλους επαγρύπνηση και θωράκιση του νομού μας και του νησιού ώστε να αποτραπεί κάθε προσπάθεια εισαγωγής τους και να κηρυχθεί η Κρήτη ελεύθερη περιοχή από μεταλλαγμένους οργανισμούς.

2. Ενέργειες κατά κατηγορία

2.1 Φυτική παραγωγή

Σημαντικότεροι κλάδοι της φυτικής παραγωγής στο Νομό μας είναι η ελιά, τα αμπέλια, τα εσπεριδοειδή, τα κηπευτικά και με προοπτική το Avocado. Για την μεγαλύτερη ενίσχυση αυτών των κλάδων και το καλύτερο οικονομικό αποτέλεσμα προς όφελος των καλλιεργητών επιβάλλεται:

1. Η ποικιλιακή αναδιάρθρωση των εσπεριδοειδών (πορτοκάλια, μανταρίνια, grape fruit) προκειμένου να επιμηκυνθεί ο χρόνος εμπορίας τους και ο εφοδιασμός της εσωτερικής και εξωτερικής αγοράς για μεγαλύτερο χρονικό διάστημα.
2. Επέκταση της καλλιέργειας του Avocado, που ευδοκίμει ιδιαίτερα στις κλιματολογικές συνθήκες του Νομού μας με αυξημένες στρεμματικές αποδόσεις άνω του 50% σε σχέση με άλλες χώρες παραγωγής.
3. Ανασύσταση των μη-παραγωγικών ελαιοδένδρων στις ορεινές περιοχές του Νομού.
4. Συνέχιση του προγράμματος αναμπέλωσης και αναδιάρθρωσης των ποικιλιών του αμπελιού με στόχο την ανάκαμψη του κλάδου της αμπελουργίας ο οποίος επανέρχεται έχοντας καλές προοπτικές στο Νομό.
5. Συνέχιση της προώθησης και επέκτασης της καλλιέργειας των κηπευτικών υπό κάλυψη που αποτελούν μια δυναμική καλλιέργεια για το Νομό με εφαρμογή και της υδροπονικής καλλιέργειας. Η χρήση της ηλιακής ενέργειας για την απολύμανση του εδάφους και την παραγωγή ενέργειας.
6. Δημιουργία στο Νομό μας Κέντρου Πιστοποίησης Πολλαπλασιαστικού υλικού για τις δενδρώδεις καλλιέργειες, τα αμπελοειδή και τους σπόρους των κηπευτικών.
7. Η ορθολογική χρήση των αγροχημικών (χημικά λιπάσματα, φυτοφάρμακα) διότι η αλόγιστη χρήση πέρα από την αύξηση του κόστους παραγωγής επιβαρύνει σημαντικά το περιβάλλον.
8. Μεγαλύτερη αξιοποίηση των κινήτρων που παρέχονται από τον ΚΑΝ. 1334/02 στις ελαιουργικές οργανώσεις.
9. Ανάδειξη της ποιότητας και των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών του Κρητικού ελαιολάδου με την δημιουργία ενός Κέντρου Ανάδειξης και προβολής. Δημιουργία μίας ονομασίας προστατευόμενης γεωγραφικής ένδειξης.
10. Απλοποίηση της ποιοτικής ορολογίας ώστε να γίνει πιο διάφανη και να μην παραπλανάται ο καταναλωτής όπως και η προστασία των τοπικών και γεωγραφικών ονομασιών προέλευσης.

2.2 Ζωική παραγωγή

Το τοπογραφικό ανάγλυφο του Νομού μας (ορεινό και ημιορεινό) και η ποσότητα και ποιότητα της βοσκήσιμης ύλης συμβάλλουν στην ανάπτυξη της αιγοπροβατοτροφίας. Προκειμένου η αιγοπροβατοτροφία να καταστεί περισσότερο ανταγωνιστική και κατά συνέπεια περισσότερο αποδοτική για τους κτηνοτρόφους, επιβάλλεται:

1. Η διαχείριση των εκτατικών λειμώνων, η ορθολογική χρήση των βοσκοτόπων σύμφωνα με τα δεδομένα της κάθε περιοχής σε συνδυασμό με τις υποχρεώσεις της πολλαπλής συμμόρφωσης και των κωδικών ορθής γεωργικής πρακτικής και περιβαλλοντικής ευαισθησίας, εφαρμόζοντας ακόμα και μέτρα μείωσης του ζωικού πληθυσμού κατά περιοχές, αν αυτό πρέπει να γίνει.
2. Περαιτέρω προώθηση της βιολογικής κτηνοτροφίας σύμφωνα με τους κοινοτικούς κανονισμούς και τις εθνικές εγκυκλίους τόσο στον τομέα της διατήρησης και διατροφής των ζώων, όσο και στον τομέα της εμπορίας των παραγόμενων προϊόντων.
3. Η συνέχιση των προγραμμάτων χορήγησης οικονομικών ενισχύσεων για την κατασκευή κτισμάτων σταυλισμού, αποθηκών ζωοτροφών, ομβροδεξαμενών και αμελκητηρίων.
4. Η δημιουργία πιλοτικών πρότυπων σταυλικών εγκαταστάσεων (ποιμνιοστασιών) με σύγχρονη διαχείριση των ζωικών αποβλήτων τους.
5. Η βελτίωση της προσαρμοσμένης στις συνθήκες του Νομού μας, φυλής του σφακιανού προβάτου. Απαιτείται η εφαρμογή και η υλοποίηση ενός σωστά σχεδιασμένου και αξιόπιστου προγράμματος γενετικής βελτίωσης και γονοτυπικού ελέγχου του σφακιανού προβάτου

6. Η ανάδειξη των τυροκομικών προϊόντων του Νομού και η αξιοποίηση της κατά το δυνατόν μεγαλύτερης ποσότητας του παραγόμενου γάλακτος μέσα από τον συνεταιρισμό και την κοινή διαχείριση στην επεξεργασία των μεταποιητικών μονάδων του Νομού.
7. Ο εκσυγχρονισμός και η επέκταση των σφαγίων, η δημιουργία νέων κατάλληλα χωροταξικά τοποθετημένων, ώστε να καλύπτονται αφ' ενός οι γενικές ανάγκες και αφετέρου οι ειδικές σε πτηνά, κουνέλια και βιολογικά κρέατα.
8. Η οργάνωση των κτηνοτρόφων σε ομάδες - συνεταιρισμούς όπως απαιτεί και επιβάλλει η σημερινή πραγματικότητα και η ανάπτυξη διακλαδικών σχέσεων στον ευρύτερο χώρο της κτηνοτροφίας, της μεταποίησης και της εμπορίας ζωοκομικών προϊόντων.
9. Η πλήρης καθολική και ολοκληρωμένη εφαρμογή του ΟΣΔΕ (μητρώα, καταγραφή, σήμανση) και η απόλυτη συνέπεια από όλους στα όποια υγειονομικά προγράμματα εφαρμόζονται στο χώρο της κτηνοτροφίας.
10. Η δημιουργία στα πλαίσια του Καν. 1774/2002 της κατάλληλης υποδομής για την αντιμετώπιση του σοβαρού προβλήματος της διαχείρισης των ζωικών υποπροϊόντων που δεν προορίζονται να καταναλωθούν από τον άνθρωπο και η οποία μπορεί να ενταχθεί στο γενικότερο πλαίσιο της ολοκληρωμένης διαχείρισης των αποβλήτων του Νομού ή ακόμα και της Κρήτης.
11. Ενεργοποίηση του Εργαστηρίου του Ελληνικού Οργανισμού Γάλακτος για να ανταποκρίνεται καλύτερα στις αρμοδιότητες του που αφορούν τους ελέγχους στην ποιότητα του γάλακτος.
12. Να ορισθούν μελισσοκομικές ζώνες και μελισσοκομικά πάρκα στο Νομό μας.
13. Να ληφθούν μέτρα προστασίας του θυμαριού και να εφαρμοστούν προγράμματα εμπλουτισμού των θυμαρότοπων.

2.3 Αλιεία

1. Για την αναδιάρθρωση του αλιευτικού στόλου επιβάλλεται η επαναφορά των οικονομικών ενισχύσεων για την ανανέωση των αλιευτικών σκαφών και την αντικατάσταση πολλών μικρών σκαφών με τη δημιουργία ενός μεγαλύτερου.
2. Πρέπει να απλουστευθεί η διαδικασία εφαρμογής του μέτρου προσωρινής παύσης της αλιευτικής δραστηριότητας όταν απειλούνται τα αλιευτικά αποθέματα, με σχετική αποζημίωση των αλιευτικών σκαφών που υποχρεώνονται να σταματήσουν.
3. Για τη σύνδεση της αλιείας με το τουρισμό επιβάλλεται η τροποποίηση της Εθνικής Νομοθεσίας, ώστε να επιβιβάζονται σε αλιευτικά σκάφη και επισκέπτες.
4. Μέσα από κοινοτικά προγράμματα να επιδιωχθεί η στήριξη και ανάπτυξη της ιχθυοκαλλιέργειας και η σύνδεση της με την αλιεία.

3. Ζητήματα σχεδιασμού, οργάνωσης και υποστήριξης

3.1. Υπηρεσίες

Η διάσπαση του Υπουργείου Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων και η ίδρυση διαφόρων οργανισμών και Ανωνύμων Εταιρειών όπως ΟΠΕΚΕΠΕ – ΟΠΕΓΕΠ -ΟΓΕΕΚΑ ΔΗΜΗΤΡΑ – ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ Α.Ε. - ΑΓΡΟΓΗ Α.Ε. κ.τ.λ., αποδυνάμωσε τον συντονιστικό ρόλο τόσο στην ενημέρωση, πληροφόρηση, επαγγελματική εκπαίδευση και κατάρτιση του αγροτικού πληθυσμού, όσον και στη διαδικασία καταβολής των οικονομικών ενισχύσεων, αλλά και στην υλοποίηση των διαφόρων αναπτυξιακών και διαρθρωτικών προγραμμάτων. Σε πολλές περιπτώσεις αυτοί οι Οργανισμοί και οι Ανώνυμες Εταιρείες όχι μόνο δεν συνεργάζονται αλλά ανταγωνίζονται μεταξύ τους ή αδρανούν.

Οι υπηρεσίες Γεωργίας έχουν υποχρεωθεί να διαχειρίζονται τις Κοινοτικές ενισχύσεις και έχουν παρεκκλίνει της αποστολής τους. Ο αγρότης χρειάζεται συμβουλευτική υποστήριξη «στο χωράφι», χρειάζεται εκπαίδευση, πληροφόρηση, και η Πολιτεία πρέπει να συνδράμει αυτό το έργο.

Επιβάλλεται η ενίσχυση των υπηρεσιών Γεωργίας των Νομαρχιακών Αυτοδιοικήσεων με νέους Γεωτεχνικούς με τις σύγχρονες γνώσεις, ώστε σε συνδυασμό με την συσσωρευμένη εμπειρία και τις γνώσεις των παλαιότερων να μπορούν να διεκπεραιώνουν με μεγαλύτερη αποτελεσματικότητα, αλλά και με μικρότερο κόστος το έργο της υποστήριξης της αγροτικής ανάπτυξης.

Οργανισμοί όπως, ο Οργανισμός Πληρωμών και Ελέγχου Κοινοτικών Ενισχύσεων Προσανατολισμού και Εγγυήσεων (ΟΠΕΚΕΠΕ), ο Οργανισμός Πιστοποίησης και Επίβλεψης Γεωργικών Προϊόντων (ΟΠΕΓΕΠ), ο Οργανισμός Ελληνικών Γεωργικών Ασφαλίσεων (ΕΛ.ΓΑ), ο Οργανισμός Γεωργικών Ασφαλίσεων (ΟΓΑ), ο Οργανισμός Γεωργικής Επαγγελματικής Εκπαίδευσης και Κατάρτισης (ΟΓΕΕΚΑ – ΔΗΜΗΤΡΑ), χρειάζεται να αποκεντρωθούν με την ίδρυση τοπικών κλιμακίων ή παραρτημάτων

στη Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση, ώστε να προωθούνται συντομότερα οι διαδικασίες εκτιμήσεων, πιστοποιήσεων και ελέγχων, καταβολής των επιδοτήσεων, επαγγελματικής κατάρτισης κτλ και να βρίσκονται πιο κοντά στον αγρότη και τα προβλήματά του.

Είναι απαραίτητος ένας ουσιαστικός διάλογος μεταξύ Κυβέρνησης, Κομμάτων, Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης και Φορέων που εμπλέκονται στον Αγροτικό Χώρο ώστε να επανασχεδιαστεί εκ νέου η διάρθρωση του Υπουργείου, των Οργανισμών, και των Υπηρεσιών για να παρέχουν ουσιαστικές υπηρεσίες και να επιτελούν το ρόλο τους ως μοχλός ανάπτυξης του πρωτογενή τομέα.

3.2. Συνεταιρισμοί

Το αγροτικό συνεταιριστικό κίνημα και οι ενώσεις γεωργικών συνεταιρισμών έχουν περιέλθει σε τραγική κατάσταση και είναι επείγουσα η αναδιάρθρωση και εκσυγχρονισμός της συνεταιριστικής οργάνωσης στο νομό. Η δημιουργία σύγχρονης και ανταγωνιστικής Συνεταιριστικής οργάνωσης στην παραγωγή και εμπορία ποιοτικών αγροτικών προϊόντων που να ανταποκρίνεται σε μεγέθη οικονομίας κλίματος όπως και ομάδων παραγωγών ανά προϊόν είναι άμεση και επιβεβλημένη.

3.3. Σχεδιασμός

Είναι αναγκαίο να προωθηθούν ειδικότεροι σχεδιασμοί και συντονισμένες δράσεις φορέων σε επίπεδο νομού, που αφορούν:

- Την προώθηση της βιολογικής γεωργίας και την παραγωγή βιολογικών φυτικών και ζωικών προϊόντων.
- Την εφαρμογή ορθών γεωργικών πρακτικών, μείωση εισροών και την εφαρμογή ολοκληρωμένης γεωργίας.
- Την αναδιάρθρωση των καλλιεργειών.
- Την τομεακή διασύνδεση γεωργίας – τουρισμού.
- Την ολοκληρωμένη και πολυτομεακή ανάπτυξη αγροτικών και ειδικά των ορεινών περιοχών.
- Την ανάδειξη και προώθηση της Κρητικής διατροφής και τη δημιουργία οργανισμών για την προώθηση, την πιστοποίηση και τον ποιοτικό έλεγχο των προϊόντων που την υποστηρίζουν.
- Η δημιουργία Τοπικών Δικτύων και Συμφώνων Ποιότητας είτε τομεακά ή πολυτομεακά (γεωργία – τουρισμός - περιβάλλον) και τη βελτίωση της τοπικής ανταγωνιστικότητας.

B. Δευτερογενής τομέας - Μεταποίηση

1. Διαπιστώσεις - Στόχοι

Ο δευτερογενής τομέας είναι ο μικρότερος τομέας της τοπικής οικονομίας και συνδέεται κατά κύριο λόγο με τον πρωτογενή στην μεταποίηση των αγροτικών προϊόντων. Οι στόχοι και τα μέτρα που αναπτύχθηκαν πριν για τον πρωτογενή αφορούν και τον δευτερογενή.

Η ενίσχυση της επιχειρηματικότητας και οργάνωσης των μονάδων σε σύγχρονη βάση, η δημιουργία οργανωμένων χώρων ανάπτυξης και πυρήνων σύγχρονων μονάδων, η δημιουργία δικτύων παραγωγής και εμπορίας, η ανάπτυξη επενδύσεων σε μονάδες μεταποίησης παραμένουν ως κύριος στόχος.

2. Προτάσεις, Ενέργειες, Μέτρα

Τα μέτρα ανάπτυξης των Μικρομεσαίων επιχειρήσεων και της μεταποίησης αφορούν την αντιμετώπιση προβλημάτων εγκατάστασης-χωροθέτησης, την δημιουργία συλλογικών υποδομών και κοινών υποστηρικτικών υπηρεσιών, υπηρεσιών εμπορίας και προώθησης, χρηματοδότησης, εγγυοδοσίας και τεχνολογίας. Αφορούν τον τεχνολογικό εκσυγχρονισμό, τη βελτίωση της οργάνωσης, τη βελτίωση της ποιότητας, την τυποποίηση και διάθεση των παραγόμενων προϊόντων και την περαιτέρω ανάπτυξη μικρών μονάδων. Ειδικότερα:

1. Χωροθέτηση περιοχών εγκατάστασης και λειτουργίας μεταποιητικών και άλλων επιχειρήσεων. (ΒΙΠΕ, ΒΕΠΕ).
2. Ενίσχυση της Επιχειρηματικότητας και ιδιαίτερα σε ζωτικούς τομείς της τοπικής οικονομίας (τυποποίηση και μεταποίηση αγροτικών προϊόντων, χειροτεχνία).
3. Ενίσχυση της επιχειρηματικής αξιοποίησης, της απορρόφησης και της διάχυσης των νέων τεχνολογιών. Σημαντική είναι η συμβολή και η διασύνδεση με τα Επιστημονικά και Ερευνητικά Ιδρύματα των Χανίων.
4. Ενίσχυση των διατομεακών παραγωγικών και εμπορικών δικτύσεων και συμπράξεων ΜΜΕ. Ανάπτυξη κοινών υποστηρικτικών μηχανισμών παροχής υπηρεσιών, εμπορικής οργάνωσης και τεχνογνωσίας.
5. Σύσταση Περιφερειακού Ταμείου Εγγυήσεων Πιστώσεων Μικρομεσαίων επιχειρήσεων.
6. Ίδρυση νέας Θερμοκοιτίδας Επιχειρήσεων για καινοτόμες εταιρίες σε τεχνολογίες αιχμής, σε σύνδεση και με την υποστήριξη των Επιστημονικών, Τεχνολογικών και Ερευνητικών Ιδρυμάτων της περιοχής.
7. Λειτουργία Νομαρχιακού Κέντρου Επαγγελματικής κατάρτισης στελεχών για τους ελλειμματικούς τομείς αιχμής.
8. Δημιουργία Εκθεσιακού - Συνεδριακού Κέντρου διεθνούς εμβέλειας.
9. Αυξημένες επιδοτήσεις και πρόσθετες φορολογικές απαλλαγές σε επιχειρήσεις της Αυτοδιοίκησης συμπεριλαμβανομένων και των μεικτών επιχειρήσεων με ιδιωτικούς φορείς.

Γ. Τριτογενής τομέας - Τουρισμός

1. Διαπιστώσεις - Στόχοι

Στο τριτογενή τομέα ο τουρισμός παρουσιάζει έντονη δυναμική τα τελευταία χρόνια. Στον τουρισμό έχει δημιουργηθεί οικονομία συνάθροισης και καλής ποιότητας ξενοδοχειακή υποδομή με δυνατότητα εμπλουτισμού και περαιτέρω ανάπτυξης. Η εποχικότητα και ο μονοδιάστατος προσανατολισμός στον μαζικό τουρισμό καθιστούν ασταθή και ευάλωτη την δραστηριότητα. Οι τουριστικές υπηρεσίες κινούνται σε αγορές υψηλού ανταγωνισμού και οι μεταβολές που σημειώνονται στο εξωτερικό περιβάλλον και στις προτιμήσεις των καταναλωτών καθιστούν ευάλωτη την δραστηριότητα.

Το κλίμα, το περιβάλλον, ο πολιτισμός έχουν αναδείξει την Κρήτη σε ισχυρό τουριστικό προορισμό, αποτελούν το συγκριτικό της πλεονέκτημα, που μπορεί να αποδώσει πολύ περισσότερο όταν τα στοιχεία αυτά ενσωματωθούν περισσότερο στα τουριστικά προϊόντα του νησιού και γίνουν εντονότερα τα διακριτά και ποιοτικά στοιχεία του Κρητικού τουρισμού στο διεθνές ανταγωνιστικό περιβάλλον.

Οι υποδομές, η γενικότερη κατάσταση και η ποιότητα του δημόσιου χώρου, έχουν καταστεί κρίσιμοι παράγοντες στήριξης και ανάπτυξης του τομέα.

Η αναβάθμιση της ποιότητας, ο εμπλουτισμός και η διαφοροποίηση των προϊόντων, η δημιουργία ειδικών υποδομών, η διάσυνδεση με τον πρωτογενή τομέα, το φυσικό περιβάλλον και τον πολιτισμό είναι οι κύριοι στόχοι για την ενίσχυση του δυναμισμού του τουρισμού. Ειδικότερα:

2. Προτάσεις, Ενέργειες, Μέτρα

1. Ανάπτυξη περιβαλλοντικών υποδομών, υποδομών μεταφορών (αναπτύσσεται παρακάτω)
2. Η διαφύλαξη και η αξιοποίηση του φυσικού περιβάλλοντος αποτελεί κρίσιμο στοιχείο για την τουριστική οικονομία (αναπτύσσεται παρακάτω). Η τουριστική ανάπτυξη στο χώρο απαιτεί σχεδιασμό ώστε να μην επέρχεται υπερσυγκέντρωση-κορεσμός και να απαξιώνεται η βάση της. Η τήρηση της φέρουσας ικανότητας σε κάθε περιοχή αποτελεί την αρχή του σχεδιασμού.
3. Ο δημόσιος χώρος και η φύση απαιτεί ειδική διαχείριση και μεγαλύτερη φροντίδα από το σύνολο των φορέων. Τουριστικές περιοχές με άναρχη ανάπτυξη και κατά περίπτωση αστικές με τουριστικό ενδιαφέρον χρειάζονται ανάπλαση.
4. Απαιτείται δημιουργία νέων τουριστικών προϊόντων με ισχυρότερη ενσωμάτωση περιβαλλοντικών και πολιτιστικών στοιχείων της περιοχής. Προώθηση εναλλακτικού και ειδικού θεματικού τουρισμού (φυσιολατρικού, θαλάσσιου, αθλητικού, ιατρικού, κ.λ.π.), δημιουργία πακέτων ειδικού ενδιαφέροντος και διοργάνωση εκδηλώσεων με διεθνή διάσταση κτλ.
5. Απαιτούνται ειδικές υποδομές που ελλείπουν όπως μεγάλο συνεδριακό κέντρο, γκολφ, νέα μαρίνα σκαφών αναψυχής βόρεια και ολοκληρωμένες τουριστικές εγκαταστάσεις.
6. Ποιοτική αναβάθμιση καταλυμάτων, εισαγωγή συστημάτων ποιότητας και χρήση νέων τεχνολογιών.
7. Συνεχής εκπαίδευση, κατάρτιση και δημιουργία νέων επαγγελματιών στον τουριστικό τομέα.
8. Χρηματοδότηση και ενίσχυση της τουριστικής προβολής, εκθέσεις εξωτερικού – εσωτερικού, έντυπη και ηλεκτρονική προβολή. Δημιουργία και υποστήριξη δικτυωμένων γραφείων πληροφόρησης και εξυπηρέτησης σε επίκαιρα σημεία.
9. Μεταφορά Πεδίου Βολής Μάλεμε εκτός τουριστικής ζώνης και αξιοποίηση του χώρου για αθλητική και ειδική τουριστική υποδομή.
10. Οργανική σύνδεση του τουρισμού με την γεωργία και μεγαλύτερη διατομεακή συνέργια. Εισαγωγή και προώθηση της Κρητικής Διατροφής στην τουριστική δραστηριότητα
11. Σύσταση Περιφερειακής Δ/σης Τουρισμού Δυτ. Κρήτης με έδρα τα Χανιά

Διαπιστώνεται η ανάγκη μιας περισσότερο εμπειριστατωμένης ανάλυσης της κατάστασης στην τουριστική οικονομία του νομού από άποψη προβλημάτων στόχων και ενεργειών μέσα από ένα ειδικό Συνέδριο για το θέμα.

Επίσης, προτείνεται το ίδιο για την προώθηση και πιστοποίηση της Κρητικής Διατροφής.

Οι προτάσεις έγιναν αποδεκτές.

Δ. Υποδομές, Περιβάλλον, Χωροταξία

1. Διαπιστώσεις - Στόχοι – Μέτρα γενικά

Οι υποδομές αποτελούν βασική παράμετρο της αναπτυξιακής διαδικασίας. Η χρόνια υστέρηση στις υποδομές και η αδικία που υφίσταται η Κρήτη από την Πολιτεία, επηρεάζει αρνητικά το επίπεδο και το ρυθμό ανάπτυξης. Η Πολιτεία έχει την βασική ευθύνη να υποστηρίξει χρηματοδοτικά την υλοποίηση του σχεδιασμού έργων υποδομής. Οι τοπικοί φορείς επιφορτίζονται την ευθύνη της κάθε φορά ιεράρχησης, προετοιμασίας, διεκδίκησης και της υλοποίησης του σχεδιασμού.

Από άποψη ιεράρχησης και προτεραιοτήτων προτείνονται τα κύρια έργα που εξυπηρετούν διατομεακά ανάγκες της οικονομίας και έχουν υπερτοπικό χαρακτήρα. Επίσης έργα που η σκοπιμότητά τους καθορίζεται από κοινωνικά κριτήρια. Αποσκοπούν δηλαδή στη δημιουργία προϋποθέσεων ανάπτυξης σε περιοχές που καταρρέουν οικονομικά και κοινωνικά.

Στις μεταφορές ο στόχος είναι ο νομός να αποκτήσει ένα σύγχρονο δίκτυο, που περιλαμβάνει το κύριο οδικό δίκτυο και τις πύλες εισο-εξόδου από τον νομό. Ως βασικό κριτήριο χρησιμοποιείται η συντόμευση της απόστασης της Κρήτης από

τα μεγάλα ευρωπαϊκά και ελληνικά κέντρα, η διασύνδεση με το διευρωπαϊκό δίκτυο και με τα πλησιέστερα σημεία του όπως δημιουργούνται στην Ελλάδα. Η θέση της Κρήτης και η ορεινή της μορφολογία της επιβαρύνουν με πρόσθετα κόστη τα προϊόντα για την διάθεση τους με τις μεταφορές όπως και δυσκολίες στη μετακίνηση των ανθρώπων πράγμα που αποτελεί περιοριστικό παράγοντα ειδικά στην τουριστική ανάπτυξη.

Ο κύριος πυλώνας της οικονομικής ανάπτυξης είναι η ενέργεια. Πρέπει να εξασφαλίζεται μακροπρόθεσμα η ενεργειακή επάρκεια του νησιού, ώστε να μην βρίσκεται ή να μην βρεθεί στο μέλλον με έλλειμμα ηλεκτρικής ενέργειας. Μεγάλη σημασία έχει να υπάρχει και να εφαρμόζεται ένα αξιόπιστο και συνεπές πρόγραμμα ανάπτυξης σταθμών ηλεκτροπαραγωγής, μαζί με ένα παράλληλο πρόγραμμα αξιοποίησης ΑΠΕ στο μέγιστο βαθμό κάθε φορά.

Η τουριστική ανάπτυξη συντελείται χωρίς να εξασφαλίζονται οι προϋποθέσεις μακροπρόθεσμης βιωσιμότητας και ασφάλειας της οικονομίας που δημιουργείται. Η έλλειψη σχεδιασμού και υποδομών περιβάλλοντος είναι κρίσιμο στοιχείο στήριξης της τουριστικής οικονομίας. Οι υποδομές συλλογής και επεξεργασίας υγρών αποβλήτων στις παράκτιες περιοχές, ο χωροταξικός και περιβαλλοντικός σχεδιασμός και η διαχείριση περιοχών έχουν αποκτήσει αρχική προτεραιότητα πλέον.

2. Ενέργειες, Μέτρα κατά κατηγορία

2.1. Υποδομές μεταφορών

2.1.1. Βόρειος Οδικός Άξονας Κρήτης (ΒΟΑΚ)

1. Ο Β.Ο.Α.Κ. αποτελεί το σημαντικότερο έργο υποδομής της Κρήτης πολλαπλής σκοπιμότητας. Η μακροχρόνιες αποσπασματικές και εμβληματικές επεμβάσεις έχουν αφήσει ένα δρόμο ημιτελή και ακατάλληλο να εξυπηρετήσει τις μεταφορικές ανάγκες και την ασφάλεια της κυκλοφορίας σήμερα. Έτσι το ζήτημα που τίθεται είναι η συνολική αναβάθμιση του με πρόβλεψη δύο λωρίδων ανά κατεύθυνση κυκλοφορίας (σύνολο τέσσερις) και ενδιάμεση νησίδα ασφαλείας, με παράλληλους δρόμους και όλους τους απαιτούμενους κόμβους, φωτισμό, ηχοπετάσματα, δενδροφυτεύσεις, κλπ. και η σύνδεσή του με τις πόλεις και τις πύλες εισο-εξόδου και το διευρωπαϊκό οδικό δίκτυο. Στα έργα συνολικής αναβάθμισης περιλαμβάνονται ακόμη:

- Η σύνδεση με το λιμένα Κισάμου. Σε συνδυασμό πρέπει να μελετηθεί η πλήρης αναβάθμισή του λιμένα ώστε να είναι ευχερής και ταχεία η δια θαλάσσης σύνδεση του τέρματος της Ιωνίας οδού στην Καλαμάτα (τμήμα του διευρωπαϊκού οδικού δικτύου) μετά του Β.Ο.Α.Κ.

- Παράκαμψη της πόλης Κισάμου μέχρι τον Λιμένα Κισάμου και επέκταση του Β.Ο.Α.Κ. έως τον Πλάτανο.

- Η σύνδεση των βασικών οδικών αρτηριών της πόλεως των Χανίων με τον Β.Ο.Α.Κ. στον ανισόπεδο Κόμβο Μουρνιών, τόσο με τη βελτίωση - ανακαίνιση της οδού Ζυμβρακάκηδων και επέκτασή της μέχρι την οδό Μουρνιών (έξοδος πόλεως) όσο και με την διαπλάτυνση της οδού Μουρνιών κατά το τμήμα μεταξύ της οδού Αγίας Μαρίνας και Γογονή (έξοδος πόλης).

Συνδυασμένα έργα διασύνδεσης της πόλης των Χανίων είναι:

- Η ολοκλήρωση του οδικού Κόμβου Κλαδισού και η σύνδεσή του με την οδό Γωγονή - η οποία σήμερα είναι τυφλή - και η ανακαίνιση, βελτίωση και επέκτασή της προς ανατολάς μέχρι την Χαλέπα και την οδό Σούδας-Αεροδρόμιο.

- Η ανακαίνιση της θεσμοθετημένης από το Γ.Π.Σ. και τις ΜΠΕΑ νέας οριακής οδού (τελευταία προς νότο οδός παράκαμψης της πόλεως).

- Σύνδεση του Β.Ο.Α.Κ. με τον Λιμένα Σούδας και το Αεροδρόμιο Χανίων. Το πρώτο τμήμα της χάραξης μήκους 3 χλμ. έχει διερευνηθεί επαρκώς. Αντίθετα για το υπόλοιπο τμήμα μήκους 10,5 χλμ. θεωρεί ότι, στα πλαίσια της μελέτης, θα πρέπει να διερευνηθεί η δυνατότητα διαπλάτυνσης της υφιστάμενης οδού, με παράλληλη βελτίωση κατά θέσεις της χάραξής της σε οριζοντιογραφία εντός της απαλλοτριωθείσας ζώνης, η οποία έχει επαρκές πλάτος.

- Να διερευνηθεί η δυνατότητα, από τεχνικοοικονομικής άποψης, μετατόπισης νοτιότερα του άξονα του Β.Ο.Α.Κ. κατά το τμήμα Πετρές - Γεωργιούπολη, επειδή η περιοχή εκατέρωθεν του σημερινού άξονα έχει έντονη αστική και τουριστική ανάπτυξη. Άμεσα όμως απαιτείται η κατασκευή κόμβου Γεωργιούπολη και ολοκλήρωση μελετών κόμβων Καβρού, Επισκοπής και υπογείων και υπέργειων διαβάσεων.

Άμεση είναι η ανάγκη τακτικής συντήρησης και επιδιόρθωσης όλου του εθνικού δικτύου του νομού, της σήμανσης και βελτίωσης της ασφάλειας κυκλοφορίας.

2.1.2 Νότιος Άξονας – Κάθετοι – Επαρχιακό Οδικό Δίκτυο

2.1.2.1 Νότιος Άξονας

Επιβάλλεται η συνέχιση του Ν.Ο.Α.Κ. στη Δυτική Κρήτη καθώς επίσης και σύνδεση με τον Β.Ο.Α.Κ. μέσω των καθέτων, σύμφωνα με την μελέτη 1998, και η ένταξη των τμημάτων του που βρίσκονται στο Νομό στο Διευρωπαϊκό Δίκτυο. Επιβάλλεται η άμεση εκπόνηση των υπολοίπων μελετών ώστε το έργο να καταστεί ώριμο. Τα προτεινόμενα τμήματα του Ν.Ο.Α.Κ. είναι:

Τμήμα I: Πλάτανος – Στόμιο

Τμήμα II: Στόμιο – Κουντούρα – Παλαιόχωρα

Τμήμα III: Παλαιόχωρα – Σούγια

2.1.2.2 Κάθετοι οδικοί Άξονες – επαρχιακό δίκτυο

Για την διάχυση των αναπτυξιακών δραστηριοτήτων σ' όλο το νομό και την άρση καταστάσεων αποκλεισμού και απομόνωσης των περιοχών της ενδοχώρας και των ορεινών περιοχών πρέπει να αντιμετωπιστεί με προτεραιότητα η ολοκλήρωση της κατασκευής και η βελτίωση χάραξης και των κάθετων οδικών αξόνων. Προβλέπεται η ολοκλήρωση της βελτίωσης των παρακάτω οδικών αξόνων:

- Βρύσσες – Χώρα Σφακίων – (διασύνδεση με το Βάμο).
- Αλικιανός – Πρασσές – Σούγια.
- Ταυρωνίτης – Κάνδανος – Παλαιόχωρα.
- Καλουδιανά – Τοπόλια – Έλος – Χρυσοσκαλίτισσα.
- Φουρνές – Λάκκοι – Ομαλός

Στο υπόλοιπο επαρχιακό οδικό δίκτυο θα πρέπει να δοθεί έμφαση στη βελτίωση των δρόμων που συνδέουν μεγάλες περιοχές με το βασικό οδικό δίκτυο και έχουν διαδημοτικό χαρακτήρα όπως Νοπήγεια – Σάσσαλο – Αλιγούς, Κολυμπάρι - Δελιανά – Ζυμβραγού, Χανιά – Μουρνιές – Κεραμιά, Καλύβες – Βάμος - Γεωργιούπολη κτλ

Είναι άμεση και επιτακτική η ανάγκη για το σύνολο του οδικού δικτύου του νομού η συντήρηση, η βελτίωση και η σωστή σήμανσή του.

Για την αγροτοκτηνοτροφική οδοποιία κυρίαρχη είναι η ανάγκη της συντήρησης και η διάνοιξη νέων δρόμων με σεβασμό στο περιβάλλον.

2.1.3. Λιμάνια

- **Κισιάμου:** Αποτελεί τη Δυτική Πύλη Εισόδου της Κρήτης και απαιτείται η πλήρη αναβάθμισή του ώστε εκτός από τη σύνδεσή του με τα λιμάνια της Δυτικής Μεσογείου και Αδριατικής να αποτελέσει τη δια θαλάσσης σύνδεση μέσω της Ιωνίας Οδού με το διευρωπαϊκό οδικό δίκτυο. Στα πλαίσια αυτά απαιτείται να ολοκληρωθεί το γενικό προγραμματικό σχέδιο και να εκπονηθούν οι κατασκευαστικές μελέτες.
- **Χανίων:** Ολοκλήρωση μελέτης και έργων για τη προστασία του Ενετικού Λιμανιού Χανίων.
- **Σούδας:** Ολοκλήρωση των έργων που προβλέπονται στο εγκεκριμένο προγραμματικό σχέδιο του λιμένα Σούδας. Ειδικότερα ολοκλήρωση του εμπορικού λιμένα, του αλιευτικού λιμένα και δημιουργία επιβατικού σταθμού.
- **Σφακίων και Γαύδου:** Ολοκλήρωση των έργων κατασκευής του νέου λιμένα Γαύδου και των έργων στο Λιμάνι Σφακίων.
- **Αγίας Ρουμέλης:** Άμεση προώθηση των διαδικασιών για την κατασκευή λιμενικών εγκαταστάσεων στο δυτικό άκρο του όρμου.
- **Κολυμβαρίου:** Ολοκλήρωση της μελέτης του λιμένα και υλοποίηση των έργων που προβλέπονται για την εσωτερική λιμενολεκάνη όπως και διαμόρφωση της χερσαίας ζώνης.

2.1.3.2. Μαρίνες

Να διερευνηθεί η δυνατότητα χωροθέτησης και κατασκευής δύο Μαρινών στην βόρεια περιοχή Χανίων. Να προχωρήσει η σύσταση φορέα διαχείρισης της Μαρίνας και του Λιμένα Παλαιόχωρας.

2.1.4 Αερολιμένας Χανίων

Απαιτείται η ολοκλήρωση των μελετών, η δημοπράτηση και υλοποίηση του έργου: «Επέκταση κτιρίου αεροσταθμών, λοιπές βοηθητικές εγκαταστάσεις και διαμόρφωση περιβάλλοντα χώρου», που έχει προγραμματίσει η Υπηρεσία Πολιτικής Αεροπορίας.

2.2. Ενεργειακή Υποδομή

Το ενεργειακό πρόβλημα της Κρήτης είναι ένα μακροχρόνιο πρόβλημα το οποίο επηρεάζει σημαντικά την ανάπτυξη του τόπου. Το σύστημα ακόμα και σήμερα λειτουργεί οριακά έως ελλειμματικά με τους τρεις σταθμούς παραγωγής με συμβατικά καύσιμα και την αιολική ενέργεια που καλύπτει περίπου το 10% της κατανάλωσης Η.Ε. της Κρήτης. Οι κάθε φορά προγραμματισμοί, δυστυχώς δεν ήταν αξιόπιστοι στην υλοποίησή τους.

Μια ολοκληρωμένη περιφερειακή και τοπική ενεργειακή πολιτική θα πρέπει να στοχεύει στην ικανοποίηση των μακροχρόνιων ενεργειακών αναγκών της Κρήτης στις παρακάτω κατευθύνσεις:

- Άμεση ολοκλήρωση του ΑΗΣ στον Αθρινόλακο με τα αναγκαία δίκτυα μεταφοράς όπως έχει προγραμματιστεί.
- Άμεση απεμπλοκή από τη ΡΑΕ των διαδικασιών για το νέο σταθμό στην Κορακιά, που θα πρέπει να λειτουργήσει με τη χρήση καυσίμου ντίζελ (και με δυνατότητα αργότερα για φυσικό αέριο χωρίς να συνδέεται άμεσα με αυτό) και με πρόβλεψη για ανάπτυξη σταθμού με δυνατότητα 400-800MW.
- Στη μείωση της εξάρτησης της περιοχής από τα συμβατά καύσιμα μέσω της ανάπτυξης των ΑΠΕ με την αξιοποίηση του ενδογενούς ενεργειακού δυναμικού και των τοπικών φυσικών πόρων.
- Στη λήψη μέτρων εξοικονόμησης ενέργειας στα κτίρια, τη βιομηχανία, τις μεταφορές και τη γεωργία.
- Στη μείωση της εξάρτησης του ενεργειακού συστήματος της Κρήτης από τον ηλεκτροπαραγωγικό σταθμό της ΔΕΗ στην Ξυλοκαμάρα Χανίων δεδομένου ότι αυτός βρίσκεται εντός του πολεοδομικού συγκροτήματος Χανίων. Να μελετηθεί η μετεγκατάσταση του σταθμού σε άλλη περιοχή εκτός του Πολεοδομικού συγκροτήματος Χανίων.
- Στην τόνωση των ιδιωτικών, δημόσιων και μεικτών επενδύσεων στην δυτική Κρήτη στον ενεργειακό τομέα.
- Στην περαιτέρω εναρμόνιση του θεσμικού πλαισίου, στον τομέα της παραγωγής και της διάθεσης ενέργειας καθώς και στον τομέα εξοικονόμησης και προώθησης ΑΠΕ, σύμφωνα με τις υπάρχουσες οδηγίες της Ε.Ε.
- Με τα σημερινά τεχνολογικά δεδομένα, η προοπτική διασύνδεσης του ενεργειακού δικτύου της Κρήτης με αυτό της Ηπειρωτικής Χώρας με υποθαλάσσιο καλώδιο πρέπει άμεσα να διερευνηθεί.
- Συντονισμένη δράση για την ενημέρωση και ευαισθητοποίηση των πολιτών.
- Και τέλος για τον νομό Χανίων, για την κάλυψη των αναγκών της βασικής ηλεκτρικής υποδομής, απαιτείται η κατασκευή τριών νέων Υποσταθμών Υποβιβασμού 150/20KV (στις Βρύσσεσ, Κάνδανο, Χανιά).

2.3. Υδατικό δυναμικό – Έργα ορθολογικής αξιοποίησής του

Το νερό, είναι ο φυσικός πόρος που συμμετέχει στις παραγωγικές διαδικασίες, προσδιορίζει σε σημαντικό βαθμό τη δυνατότητα ή αδυναμία επέκτασης των δραστηριοτήτων και επηρεάζει την παραγωγικότητά τους. Το νερό είναι όρος -και κρίσιμος παράγοντας- για οποιαδήποτε μορφής ανάπτυξη κάθε περιοχής.

Ο νομός Χανίων διαθέτει ένα συγκριτικό πλεονέκτημα που είναι το νερό το οποίο επί πολλά χρόνια αξιοποιείται στη βάση του προγράμματος «αξιοποίησης υδατικού δυναμικού» που καλύπτει την βόρεια περιοχή του. Τα έργα που αναπτύχθηκαν εξυπηρέτησαν και στήριξαν την ανάπτυξη που έχει συντελεστεί μέχρι τώρα αλλά βρέθηκαν πίσω από τις προβλέψεις ώστε σήμερα να παρουσιάζονται κενά.

Γενικά όλο το σύστημα πρέπει να αναθεωρηθεί με βάση τα νέα δεδομένα, και στη βάση του νέου νομοθετικού πλαισίου που έχει δημιουργηθεί στην Ε.Ε. και τη χώρα μας. Οι στόχοι που πρέπει να τεθούν είναι η ορθολογική, ενιαία και περιβαλλοντικά ορθή διαχείριση, η ολοκλήρωση του υπάρχοντος συστήματος και η ένταξη νέων περιοχών με προτεραιότητα στην ύδρευση. Επίσης, η ανάπτυξη νέων έργων στην ενδοχώρα και τις νότιες περιοχές του Νομού. Ειδικότερα:

1. Να εκπονηθούν σχέδια διαχείρισης ανά κύρια λεκάνη απορροής και να αποτελέσουν ένα ενιαίο σχέδιο στο Ν. Χανίων εντασσόμενο στο σχέδιο της Κρήτης για την ορθολογική αξιοποίηση του Υδατικού Δυναμικού.

2. Να καταρτιστεί ένα επικαιροποιημένο «Γενικό σχέδιο Αξιοποίησης του Υδατικού Δυναμικού» στο Ν. Χανίων που θα αναφέρεται στα σημαντικά έργα εκμετάλλευσης Υπογείων Υδροφορέων, Ταμίευσης επιφανειακών νερών, μεταφοράς και διανομής. Τα έργα αυτά όπου είναι τεχνικοοικονομικά συμφέρον πρέπει να σχεδιαστούν σε επίπεδο Δυτικής Κρήτης και να διερευνηθεί η χρήση κατά περίπτωση των ταμιευτήρων για την παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας.

3. Να δημιουργηθεί συντονιστικό όργανο στο Ν. Χανίων και διαχειριστικός φορέας που θα προωθεί με τη συνεργασία των υφισταμένων φορέων την ενιαία και ορθολογική διαχείριση. Για τη δημιουργία κοινού αρχείου στοιχείων και μετρήσεων υποστηρίζεται η πρόταση του Πολυτεχνείου Κρήτης για τη δημιουργία Κέντρου Περιβάλλοντος και Υδατικών Πόρων στο Πολυτεχνείο.

4. Οι φορείς υλοποίησης και λειτουργίας των σημαντικών κεντρικών έργων Αξιοποίησης του Υδατικού Δυναμικού πρέπει να είναι κατά το δυνατόν ενιαίοι επιπέδου Κρήτης και να εφαρμόζουν ενιαία τιμολογιακή πολιτική που θα εξασφαλίζει μεταξύ των άλλων και τη βιωσιμότητα των φορέων. Για τη Δυτική Κρήτη ένας τέτοιος φορέας είναι ο Ο.Α.ΔΥ.Κ.

Τα μεγάλα έργα προτεραιότητας στο Ν. Χανίων -που προετοιμάζονται ώστε να είναι έτοιμα για χρηματοδότηση και υλοποίηση- είναι:

2.3.1. Υδρεύσεις

- Βελτίωση ύδρευσης συστήματος Ακρωτηρίου – Χανίων – Κολυμβαρίου.
- Βελτίωση ύδρευσης Κισάμου και Συνδέσμων με παλαιά δίκτυα αμιάντου.
- Αξιοποίηση Υδατικού Δυναμικού Δήμου Σφακίων.

2.3.2. Αρδεύσεις

- Φράγμα Σεμπρωνιώτη: Είναι έργο στρατηγικής σημασίας για την ανάπτυξη του νομού και την κάλυψη των μελλοντικών υδροαρδευτικών αναγκών σε μεγάλες ελειματικές περιοχές του. Το έργο έχει μελετηθεί από το Υπουργείο Γεωργίας και πρέπει άμεσα να παραδοθεί στη Ν. Αυτοδ/ση Χανίων, ώστε να προχωρήσει η ωρίμανση του. Σε συνδυασμό απαιτείται η διερεύνηση της δυνατότητας επέκτασης του φράγματος Σεμπρωνιώτη με το φράγμα Δεκασιμιώτη για ενεργειακή εκμετάλλευση με συγχρηματοδότηση.

- Υψηλή Ζώνη Χανίων – Κολυμβαρίου
- Υψηλή Ζώνη Κεντρικού Αποκόρωνα
- Λιμνοδεξαμενή Έλους
- Λιμνοδεξαμενή Κουντούρας (στη θέση Κριός) και βελτίωση υφιστάμενων δικτύων
- Λιμνοδεξαμενή Ομαλού
- Αρδευτικό έργο Γραμβούσας – Πλατάνου
- Επέκταση του αυτοματισμού και της τηλεδιαχείρισης του υρδοαρδευτικού έργου Δυτ. Κρήτης
- Βελτίωση – επέκταση των υφιστάμενων δικτύων

2.4. Υποδομές περιβάλλοντος

2.4.1 Ολοκλήρωση έργων συλλογής, μεταφοράς, επεξεργασίας λυμάτων νομού Χανίων

Τα έργα συλλογής, μεταφοράς, επεξεργασίας και διάθεσης λυμάτων είναι απαραίτητα για τη διασφάλιση της υγείας των κατοίκων και των τουριστών, που επισκέπτονται το Νομό Χανίων, την προστασία του θαλάσσιου περιβάλλοντος και των υδατικών πόρων, ενώ παράλληλα επιβάλλονται από την Ελληνική και Ευρωπαϊκή νομοθεσία. Η τουριστική ανάπτυξη χωρίς αυτές τις υποδομές στο νομό είναι επισφαλής. Προς τούτο απαιτείται η απρόσκοπτη χρηματοδότηση των έργων με προτεραιότητα στις παράκτιες και ευαίσθητες (πηγές, υδροφορείς) περιοχές, όπως και η σύσταση διαχειριστικού /-ών φορέα /-ων για την λειτουργία τους. Συγκεκριμένα:

2.4.1.1 Βόρειες περιοχές

1. Αποχέτευση Κόλπου Κισάμου: Έχουν δημοπρατηθεί και ευρίσκονται στο στάδιο ανάθεσης η Ε.Β.Κ.Λ. (Α' Φάση), δυναμικότητας 10.000 ι.κ. και ο υποθαλάσσιος αγωγός. Πρέπει να γίνει η δημοπράτηση των κυρίων αγωγών.

2. Αποχέτευση Περιοχής Χανίων – Κολυμβαρίου: Απαιτείται η ολοκλήρωση της Α' φάσης του έργου και η ολοκλήρωση της σύστασης φορέα Διαχείρισης. Για την ολοκλήρωση της Β' φάσης του έργου έχει υποβληθεί στο ΥΠΕΘΟ αίτηση Συνδρομής προς το Ταμείο Συνοχής. Η άμεση αποδοχή της κρίνεται ζωτικής σημασίας.

3. Αποχέτευση Πόλεως Χανίων και Ευρύτερης Περιοχής: Είναι το έργο του οποίου η κατασκευή ξεκίνησε πρώτη στο Νομό Χανίων και το μόνο το οποίο λειτουργεί. Απαιτούνται συμπληρωματικά έργα για την ολοκλήρωσή του, όπως:

- Πρόσθετη επεξεργασία της αφυδατωμένης λάσπης και των λοιπών παραπροϊόντων της εγκατάστασης (ξήρανση ή λιπασματοποίηση ή καύση κλπ).

- Αύξηση δυναμικότητας αφυδάτωσης, βελτίωση απόσμισης, αύξηση δυναμικότητας εγκατάστασης, βελτίωση υφιστάμενων εγκαταστάσεων.

4. Αποχέτευση Κόλπου Γεωργιούπολης: Απαιτείται η αποδοχή της Αίτησης προς το ΥΠΕΘΟ για ένταξη του έργου στο Ταμείο Συνοχής.

5. Αποχέτευση Καλυβών: Απαιτείται χρηματοδότηση για την ολοκλήρωση του έργου (δίκτυα κλπ.), διερεύνηση επέκτασης σε Αλμυρίδα, Πλάκα και

Αποχέτευση Δήμου Βάμου: Διερεύνηση λύσεων και εκπόνηση μελέτης αποχέτευσης και διάθεσης των λυμάτων με μία Ε.Β.Κ.Λ.

2.4.1.2 Νότιες περιοχές

Μεγάλης σημασίας για το περιβάλλον, την υγεία και γενικά για την τουριστική και οικονομική ανάπτυξη στο Νότιο τμήμα του Νομού είναι ο σχεδιασμός και υλοποίηση των έργων συλλογής, μεταφοράς, επεξεργασίας και διάθεσης λυμάτων.

Για την παραλιακή τουριστική ζώνη Δήμου Πελεκάνου απαιτείται η ολοκλήρωση των έργων με την κατασκευή Ε.Β.Κ.Λ. δυναμικότητας 20.000 ι.κ. και η άμεση αντιμετώπιση του προβλήματος με μελέτες και έργα για τις περιοχές Σούγια, Αγ. Ρουμέλη, Χώρα Σφακίων και Φραγκοκάστελο ως ένα ενιαίο σύνολο.

2.4.2 Στερεά απορρίμματα

Ολοκλήρωση του προγράμματος διαχείρισης στερεών απορριμμάτων και εφαρμογή του διαχειριστικού σχεδίου. Το πρόγραμμα αυτό έχει ήδη κατά ένα μεγάλο μέρος υλοποιηθεί από τη Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση σε συνεργασία με την ΤΕΔΚ και την ΔΕΔΙΣΑ που είναι και φορέας λειτουργίας των σχετικών έργων.

Συγκεκριμένα έχει διακοπεί οριστικά η λειτουργία του Κουρουπητού που ήταν και το μείζον περιβαλλοντικό πρόβλημα του Νομού Χανίων και έχουν κατασκευαστεί στην περιοχή Κορακιάς, νοτίως της χαράδρας του Κουρουπητού οι εγκαταστάσεις επεξεργασίας και διάθεσης των απορριμμάτων της ευρύτερης περιοχής Χανίων που αποτελούνται από ένα εργοστάσιο Μηχανικής Διαλογής και Χειροδιαλογής, μία μονάδα Κομποστοποίησης και τον χώρο Υγειονομικής Διάθεσης των απορριμμάτων της επεξεργασίας.

Οι δράσεις που απομένουν είναι η εφαρμογή εκτεταμένου προγράμματος διαλογής στην πηγή με φορέα τη ΔΕΔΙΣΑ, για την υλοποίηση του οποίου έχουν ήδη δρομολογηθεί από τη Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση οι προμήθειες των αναγκαίων εξοπλισμών. Επιβάλλεται επίσης να επανεξεταστεί από το Περιφερειακό Συμβούλιο η διάρθρωση των διαχειριστικών Ενοτήτων μετά από αίτημα που έχει υποβληθεί ήδη από οκτώ (8) Δήμους του Νομού, καθώς και η χωροθέτηση και κατασκευή Σταθμών Μεταφόρτωσης με σκοπό την οικονομικότερη λειτουργία του συστήματος συλλογής – μεταφοράς.

2.5. Διαχείριση φυσικού περιβάλλοντος

Η διατήρηση και η ανάδειξη του φυσικού περιβάλλοντος -σύμφωνα με το νέο θεσμικό πλαίσιο- αποτελεί μια άμεση ανάγκη για το νομό αφού η γενικότερη κατάστασή του και η σχέση του με τις οικονομικές δραστηριότητες είναι αμφίδρομη και επηρεάζει άμεσα την αναπτυξιακή διαδικασία και τις προοπτικές ανάπτυξης του νομού.

Μεγάλο μέρος του νομού έχει χαρακτηριστεί προστατευόμενο στο πλαίσιο του ευρωπαϊκού προγράμματος Natura 2000. Ο διαχειριστικός σχεδιασμός των προστατευόμενων περιοχών και η ανάληψη της ευθύνης της διαχείρισης τους από τους τοπικούς φορείς αποκτούν προτεραιότητα για την επόμενη περίοδο.

Για όλες τις προστατευόμενες περιοχές πρέπει να προχωρήσει ο διαχειριστικός σχεδιασμός (ΕΠΜ, Διαχειριστικό Σχέδιο) και να συσταθούν διαχειριστικοί φορείς οι οποίοι θα αναλάβουν την ευθύνη διαχείρισής τους.

Ειδικά για τον ορεινό όγκο των Λευκών Ορέων πρέπει να προχωρήσει η σύνταξη της ΕΠΜ καθώς και η σύσταση και λειτουργία του φορέα διαχείρισης.

Άλλες προτάσεις αφορούν:

- τη μείωση αριθμού των ελεύθερα εκτρεφόμενων ζώων, λόγω υποβάθμισης των βοσκοτόπων και την αλλαγή του τρόπου επιδότησης των κτηνοτρόφων.
- την καθιέρωση προγραμματικών συμβάσεων μεταξύ Δημοσίου και ιδιωτών φερομένων ιδιοκτητών δασικών εκτάσεων.
- την αντιμετώπιση ξηράνσεων στο πευκοδάσος της Ανώπολης και την κατασκευή δασικού χωριού.
- τη δημιουργία σχεδίου κατά της ερημοποίησης.

2.6. Χωροταξικός – πολεοδομικός σχεδιασμός

Σημαντικό πρόβλημα αποτελεί η έλλειψη χωροταξικού σχεδιασμού και καθορισμού χρήσεων γης πράγμα που από την μια εμποδίζει την τουριστική και βιοτεχνική ανάπτυξη και από την άλλη ευνοεί την εκτός σχεδίου, την διάσπαρτη και αυθαίρετη δόμηση, την εκποίηση και την αλλαγή χρήσης της γεωργικής γης, την αλλοίωση της φυσιογνωμίας της περιοχής. Τα σοβαρότερα προβλήματα συναντώνται στις παράκτιες τουριστικές περιοχές και στο Πολεοδομικό Συγκρότημα Χανίων. Σημαντική θεωρείται η συμβολή του χωροταξικού σχεδιασμού στην προστασία της γεωργικής γης υψηλής παραγωγικότητας και του φυσικού περιβάλλοντος.

2.6.1. α' επίπεδο: Χωροταξικές μελέτες

Απαιτείται η βελτίωση, διόρθωση, συμπλήρωση ή αναθεώρηση των επιλογών του υπάρχοντος Περιφερειακού Χωροταξικού Σχεδίου σ' όλα τα απαραίτητα σημεία για τον Νομό Χανίων. Ιδιαίτερα απαιτείται άμεση διόρθωση σ' ότι αφορά το δίκτυο μεταφορών του Νομού τον χαρακτηρισμό του και τη διασύνδεση με τα διευρωπαϊκά δίκτυα.

2.6.2. β' επίπεδο: ΓΠΣ, ΣΧΟΟΑΠ, ΕΧΜ.

1. Επιβάλλεται να συνταχθούν ΣΧΟΟΑΠ ή ΓΠΣ για όλους τους μη περιαστικούς Δήμους του Νομού, με προτεραιότητα σε εκείνους οι οποίοι δέχονται ασφυκτικές πιέσεις άναρχης δόμησης και αλλοίωσης του φυσικού περιβάλλοντος.
2. Μονόδρομος θεωρείται η άμεση σύναψη προγραμματικής συμφωνίας μεταξύ των εμπλεκόμενων Δήμων και η προκήρυξη, ανάθεση και έναρξη της εκπόνησης του ενιαίου ΓΠΣ του Πολεοδομικού συγκροτήματος Χανίων και περιαστικών Δήμων, υπό την ευθύνη του Γ.Γ. της Περιφέρειας Κρήτης.
3. Απαιτείται ο εξειδικευμένος χωροταξικός σχεδιασμός του φυσικού χώρου του συνόλου των παράκτιων περιοχών του νομού με Ειδικές Χωροταξικές Μελέτες (ΕΧΜ). Απαιτείται η άμεση κύρωση της ΕΧΜ Γαύδου.

2.6.3. γ' επίπεδο: Πολεοδομικές Μελέτες (Π.Μ.).

1. Πρέπει να γίνουν Π.Μ. σε όλους τους παραλιακούς οικισμούς του βόρειου άξονα του νομού και στους δυναμικά αναπτυσσόμενους οικισμούς της ενδοχώρας Κουνουπιδιανά, Βάμος, Βρύσες, Βουκολιές, αφού πρώτα θεσμοθετηθούν τα αντίστοιχα ΓΠΣ ή ΣΧΟΟΑΠ.

2. Να δοθεί ιδιαίτερο βάρος στην ολοκλήρωση των μελετών εφαρμογής που εκκρεμούν, με τελικό στόχο την κύρωση τους και την υλοποίηση των Π.Μ. στην πράξη. Να ολοκληρωθούν οι πράξεις εφαρμογής στους Δήμους Χανίων, Σούδας, Πλατανιά, Θερίσου, Ελ. Βενιζέλου, Αρμένων, Πελεκάνου, Γεωργιούπολης και όπου αλλού εκκρεμούν. Για την πόλη των Χανίων και για άλλους δήμους, αλλά και για τμήματα ορισμένων παραδοσιακών οικισμών, υπάρχει η δυνατότητα ενεργοποίησης των μηχανισμών ανασυγκρότησης του αστικού χώρου με έμφαση σε μελέτες ανάπλασης.

3. Θεσμοθέτηση της μελέτης Ρωμανού-Καλιγά για την Παλιά Πόλη Χανίων και κατάργηση του ρυμοτομικού του 1946.

4. Τέλος, μέριμνα των Δημοτικών Αρχών πρέπει να είναι, μετά την έγκριση μιας μελέτης, ο συστηματικός προγραμματισμός της ενεργοποίησης και τελικής εφαρμογής της στην βάση συγκεκριμένων προτεραιοτήτων, που θα προκύψουν από το πρόγραμμα δράσης / υλοποίησης της μελέτης από τον οικείο ΟΤΑ.

2.7. Πολιτική Προστασία

1. Επικαιροποίηση και αναθεώρηση του αντισεισμικού σχεδιασμού στα πλαίσια του σχεδίου «Ξενοκράτης» - Έμφαση στην Παλιά Πόλη.

2. Ενεργοποίηση της προγραμματικής σύμβασης για την πολιτική προστασία.

3. Ανάπτυξη του εθελοντικού κινήματος σε κάθε Δήμο.

4. Ισχυρότερη διασύνδεση με τα τοπικά επιστημονικά Ιδρύματα και αξιοποίηση του δυναμικού τους και των ερευνητικών τους αποτελεσμάτων.

5. Δημιουργία κέντρου παρακολούθησης της σεισμικής δραστηριότητας και πρόγνωσης των καιρικών φαινομένων στην νότια Ελλάδα.

6. Δημιουργία κεντρικού σχεδίου προστασίας του Εθνικού Δρυμού Λευκών Ορέων.

7. Εγκατάσταση πιλοτικών μονάδων έγκαιρης προειδοποίησης εκδήλωσης πυρκαγιών.

8. Έλεγχος κτηνοτροφίας και λήψη μέτρων για τις κτηνοτροφικές πυρκαγιές.

2.8. Άλλες προτάσεις

Οι προτάσεις,

- για συμπράξεις δημόσιου και ιδιωτικού τομέα,
- για σύσταση φορέα διαχείρισης ακίνητης περιουσίας ΟΤΑ,
- για συγχρηματοδοτούμενα και αυτοχρηματοδοτούμενα έργα, παραπέμπονται για περαιτέρω διερεύνηση και ειδικότερη συζήτηση.

Ε. Εκπαίδευση, Επιμόρφωση, Έρευνα και Τεχνολογία

1. Διαπιστώσεις - Στόχοι – Μέτρα γενικά

Στην βασική εκπαίδευση, η εσωτερική κινητικότητα του πληθυσμού και η ανεπάρκεια των σχολικών υποδομών, έχει δημιουργήσει πολλά προβλήματα στην κατανομή των μαθητών, με την υπερσυσσώρευση σ' ορισμένα σχολεία και την λειτουργία τους σε δύο βάρδιες και από την άλλη με την εμφάνιση σχολείων που φθίνουν ή που κλείνουν σε απομακρυσμένες και ορεινές περιοχές. Η εξασφάλιση σύγχρονων και ίσων προϋποθέσεων στέγης, εξοπλισμού και διδακτικού προσωπικού σ' όλα τα σχολεία αποτελεί πρωταρχική ανάγκη. Δεν μπορούμε να έχουμε σχολεία και μαθητές διαφορετικών κατηγοριών και διαφορετικών επιπέδων. Ο στόχος της πρωινής βάρδιας είναι επιτακτικός και πρέπει να επιτευχθεί άμεσα με παράλληλη ολοκλήρωση του προγράμματος σχολικής στέγης.

Στην εποχή μας, αιχμή στην αναπτυξιακή διαδικασία αποτελεί η γνώση και η τεχνολογία. Σημαντικό ρόλο σ' αυτή την κατεύθυνση μπορούν να επιτελέσουν τα εκπαιδευτικά Ιδρύματα του νομού. Ο Νομός έχει ανάγκη από ισχυρά εκπαιδευτικά Ιδρύματα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης όπως και από ισχυρά ερευνητικά Ιδρύματα και κέντρα γι' αυτό υποστηρίζονται οι στόχοι και το πρόγραμμα που το καθένα έχει. Πολλά από τα αναφερόμενα θέματα ανάπτυξης του νομού μπορούν να υποστηριχτούν από τα Ιδρύματα της περιοχής μας. Ένας στόχος παραπέρα ανάπτυξης των Ιδρυμάτων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης είναι αναγκαίο να συνδυαστεί και με την επέκταση των υποδομών των Ιδρυμάτων και την ενίσχυση της έρευνας σ' αυτά.

2. Προτάσεις, Ενέργειες, Μέτρα

2.1 . Η Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση

Για το στεγαστικό πρόβλημα:

- Αποπεράτωση των υπό κατασκευή σχολικών κτιρίων.
- Ανέγερση νέων κτιρίων Δημοτικών Σχολείων και Νηπιαγωγείων, όπως:

17^ο Δ.Σ. – Νηπιαγωγείο Χανίων, 18^ο Δ.Σ – Νηπιαγωγείο Χανίων, 20^ο Δ.Σ. – Νηπιαγωγείο Χανίων, Δ.Σ Χώρας Σφακίων, 4^ο Νηπιαγωγείο Κισάμου,

5^ο Νηπιαγωγείο Κισάμου, Νηπιαγωγείο Βάμου, Δ.Σ. Χωραφακίων, Νηπιαγωγείο Σκινέ, Νηπιαγωγείο Κουντούρας, Νηπιαγωγείο Μάλεμε, 2^ο Νηπιαγωγείο Σούδας

- Προσθήκη αιθουσών σε σχολικά κτίρια όπου υπάρχει πρόβλημα χώρου, όπως: Δ. Σ. Ασκύφου, Δ. Σ. Ροδοβανίου, Δ. Σ. Καλυβών, Δ. Σ. Δραπανιά, Δ.Σ. Στερνών, 2^{ου} Νηπιαγωγείου Κισάμου, 1^{ου} Δ.Σ. Κισάμου, Δ. Σ. Τσικαλαριών, Δ. Σ. Αλικιανού, Δ. Σ. Αγίας Μαρίας, Δ.Σ. Αγροκηπίου

- Εξεύρεση οικοπέδων για ανέγερση νέων κτιρίων Δημοτικών Σχολείων και Νηπιαγωγείων, όπως: 1^ο Δ.Σ. - Νηπιαγωγείο Χανίων, 2^ο Δ.Σ. Βαμβακόπουλου, Νηπιαγωγείο Αγροκηπίου, Δ.Σ. – Νηπιαγωγείο Κόκκινου Μετοχίου, Νηπιαγωγείο Βαμβακόπουλου, Νηπιαγωγείο Περιβολίων, Νηπιαγωγείο Παρηγοριάς,

10 Νηπιαγωγεία στην πόλη των Χανίων

- Κοινή στέγαση των υπηρεσιών εκπαίδευσης.
- Εξεύρεση κτιρίου και ίδρυση Κέντρου Επιμόρφωσης Εκπαιδευτικών Ν. Χανίων.

Για τις μεταφορές μαθητών:

- Περιορισμός άσκοπων μεταφορών (μαθητές ίδιου χωριού σε διαφορετικά σχολεία, μαθητές από ύπαιθρο σε σχολεία της πόλης κ.λ.π.) και άμεση κάλυψη των δαπανών μεταφοράς.

2.2. Η Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση

Επίλυση του στεγαστικού προβλήματος με:

- Αποπεράτωση των υπό κατασκευή σχολικών κτιρίων.
- Ανέγερση νέων κτιρίων Γυμνασίων – Λυκείων, όπως: Λύκειο Σούδας, Γυμνάσιο Νέας Κυδωνίας, 5^ο Γυμνάσιο Χανίων, Γυμνάσιο – Λύκειο Δήμου Θερίσου, 2^ο Γυμνάσιο Ακρωτηρίου, Γυμνάσιο Βάμου, Λύκειο Κισάμου, Λύκειο Αλικιανού
- Προσθήκη αιθουσών σε σχολικά κτίρια όπου υπάρχει πρόβλημα χώρου, όπως: Γυμνάσιο-Λύκειο Βουκολιών, Λύκειο Χώρας Σφακίων
- Εξεύρεση οικοπέδων για ανέγερση νέων κτιρίων, όπως: Ειδικό Γυμνάσιο Χανίων και παράρτημα ΤΕΕ Καντάνου στην Παλαιόχωρα.

2.3. Το Πολυτεχνείο Κρήτης

- Ίδρυση δύο νέων τμημάτων.
- Χρηματοδότηση ανακαίνισης κτιρίου Μεραρχίας για τη στέγαση της υπό ίδρυση Σχολής Καλών Τεχνών Κρήτης.
- Χρηματοδότηση ανακαίνισης κτιρίου Παπαδόπετρου.

2.4. Το ΤΕΙ Κρήτης / Παράρτημα Χανίων

- Επιβάλλεται η δημιουργία ενός ανεξάρτητου ΤΕΙ στην Δυτ. Κρήτη με έδρα τα Χανιά, που θα περιλαμβάνει τα υπάρχοντα Τμήματα, με παράλληλη επέκταση και αναβάθμισή του με τη δημιουργία νέων τμημάτων και εγκαταστάσεων.
- Δημιουργία νέων κτιριακών εγκαταστάσεων στην περιοχή Σούδας και βελτίωση των υποδομών διδασκαλίας, εργαστηριακής άσκησης και έρευνας.
- Δημιουργία νέου τμήματος στον κλάδο τεχνολογίας τροφίμων στο Καστέλι Κισάμου. Δημιουργία νέων Τμημάτων Γεωπληροφορικής και Τεχνολογίας, Ενεργειακών Τεχνολογιών και Τεχνολογίας Υπολογιστικών Συστημάτων.

2.5. Το ΜΑΙΧ

- Ενίσχυση του Κέντρου Ποιότητας Αγροτικών Προϊόντων (ενίσχυση των εργαστηρίων με εξοπλισμό – χρηματοδότηση).
- Τεχνοοικονομική στήριξη της προσπάθειας αξιοποίησης ενδογενούς χαρακτηρισμένου και ταυτοποιημένου γενετικού υλικού (αξιοποίηση φυσικής γενετικής κληρονομιάς για βιολογικές καλλιέργειες).
- Ανάπτυξη τηλεκπαίδευσης και Συνεδριακού Τουρισμού (κτίριο νέου κοιτώνα –εξοπλισμός τηλεκπαίδευσης).

2.6. Το Ινστιτούτο Υποτροπικών και Ελαιάς

- Ίδρυση επαρχιακών Κέντρων εφαρμογής των αποτελεσμάτων της Αγροτικής Έρευνας και Τεχνολογίας
- Στελέχωση του Ινστιτούτου με προσωπικό.
- Αύξηση του προϋπολογισμού λειτουργικών δαπανών.
- Σύσταση Ειδικού Γνωμοδοτικού Συμβουλίου Αγροτικής Έρευνας.

Η πρόταση για ίδρυση Γεωπονικού Πανεπιστημίου Κρήτης θα επανεξεταστεί στο μέλλον.

2.7. Ακαδημία Εμπορικού Ναυτικού

Αντιμετώπιση του κτιριακού προβλήματος της σχολής.

2.8. Κατάρτιση, επαγγελματική επιμόρφωση, δια βίου εκπαίδευση

Η βελτίωση του επιπέδου του ανθρώπινου δυναμικού από άποψη δεξιοτήτων και γνώσεων θα συμβάλλει ουσιαστικά στις επιβαλλόμενες αναδιαρθρώσεις και προσαρμογές στις οικονομικές δραστηριότητες, στην βελτίωση της παραγωγικότητας και στην καλύτερη πρόσβαση στην αγορά εργασίας. Για το λόγο αυτό πρέπει να υποστηριχθούν και να δημιουργηθούν νέες δομές στο Νομό που να παρέχουν επαγγελματική κατάρτιση και υπηρεσίες Δια Βίου Εκπαίδευσης αξιοποιώντας τα επιστημονικά ιδρύματα του Νομού.

Για την εφαρμογή επί μέρους εκπαιδευτικών πολιτικών για τις ιδιαίτερες ανάγκες του πληθυσμού του νομού επιβάλλεται η Ίδρυση Σχολείου Δεύτερης Ευκαιρίας, Σχολής ενηλίκων, λειτουργία χειμερινών τμημάτων κατάρτισης και εκμάθησης ξένων γλωσσών ιδιαίτερα σε επαγγελματίες τουρισμού, τμήματα εκμάθησης ελληνικής γλώσσας για ενήλικες οικονομικούς μετανάστες.

Αναγκαία προϋπόθεση για την παραπέρα πρόοδο της αγροτικής οικονομίας αποτελεί η αντιμετώπιση του προβλήματος της επαγγελματικής κατάρτισης και εκπαίδευσης του αγροτικού πληθυσμού. Η ανάπτυξη εκπαιδευτικών προγραμμάτων από τον Οργανισμό Γεωργικής Επαγγελματικής Εκπαίδευσης και Κατάρτισης (ΟΓΕΕΚΑ – ΔΗΜΗΤΡΑ) στα Χανιά είναι αναγκαία και επείγουσα.

2.9. Έρευνα Τεχνολογία

- Ενίσχυση του ερευνητικού έργου των Ιδρυμάτων του Νομού και διάχυση των ερευνητικών αποτελεσμάτων στην τοπική οικονομία.
- Δημιουργία Θερμοκοιτίδας με την συμμετοχή των επιστημονικών Ιδρυμάτων για την προώθηση της καινοτομίας.
- Δημιουργία Κέντρου διάδοσης νέων τεχνολογιών στο Πολυτεχνείο για την αντιμετώπιση προβλημάτων ψηφιακού χάσματος στον τοπικό πληθυσμό.

ΣΤ΄ Πολιτισμός - Αθλητισμός

1. Διαπιστώσεις - Στόχοι – Μέτρα γενικά

Ο νομός Χανίων τόπος με ιδιαίτερο ιστορικό βάρος και διαχρονική υψηλής ποιότητας πολιτιστική κληρονομιά, διαθέτει σοβαρά πλεονεκτήματα, που θα πρέπει να αναδειχθούν ώστε να καλυφθούν και περιφερειακές ανισότητες πολλών δεκαετιών.

Η ανάδειξη και αξιοποίηση των πολιτιστικών στοιχείων, της ιστορικής μνήμης και η ενθάρρυνση της πολιτιστικής δημιουργίας, αποτελούν προτεραιότητες τόσο ως εσωτερική ανάγκη, όσο και σε συνδυασμό με την τουριστική ανάπτυξη.

Η ανάδειξη των αξιολογότερων μνημείων και χώρων στη βάση πολιτιστικών διαδρομών, η προβολή ιστορικών αξιών υπερτοπικής σημασίας (Κρητική Πολιτεία, Ελ. Βενιζέλος, Μάχη της Κρήτης) αποτελούν ουσιαστικά στοιχεία προβολής της φυσιογνωμίας του νομού Χανίων.

Ο πολιτισμός επιβάλλεται να συνδεθεί με άλλους τομείς, όπως η εκπαίδευση, ο τουρισμός, η γεωργία, το φυσικό περιβάλλον κτλ.

Ο Αθλητισμός αποτελεί μια ζωντανή δραστηριότητα στο Νομό. Η νεολαία των Χανίων πλαισιώνει μαζικά τα αθλητικά σωματεία και διαπρέπει πανελλαδικά σε πλήθος αθλήματα. Αυτή η υγιής κατάσταση πρέπει να υποστηριχτεί και να ενισχυθεί με σύγχρονες αθλητικές εγκαταστάσεις.

2. Προτάσεις, Ενέργειες, Μέτρα

2.1. Ανάδειξη της πολιτιστικής κληρονομιάς

- Προτεραιότητα στη διεκδίκηση του έργου της ανέγερσης του νέου Αρχαιολογικού Μουσείου στην έκταση του χώρου του στρατοπέδου Χατζηδάκη στη Χαλέπα.
- Ανάδειξη αρχαιολογικών χώρων, Απτέρας, Κισάμου, Κυδωνίας, Αν. Σελίνου, Γαύδου, Σφακίων.
- Ανάδειξη των οχυρωματικών έργων βυζαντινής και ενετικής περιόδου –εξασφάλιση περαιτέρω χρηματοδότησης.
- Ανάδειξη βυζαντινών φρουρίων, ναών, μονών του νομού και ιδιωτικών επαύλεων της περιόδου της ενετοκρατίας.
- Αποκατάσταση, ανάδειξη και αξιοποίηση ιστορικών κτιρίων. Νεώρια, Τελωνείο, παλαιό Δημαρχείο, Δημοτική Αγορά Χανίων, Ιτζεδίν Σούδας.

2.2. Ανάπτυξη του Σύγχρονου Πολιτισμού

- Ενίσχυση των πηγών που παράγουν σύγχρονο πολιτισμό και συντελούν στη διάδοση και την ενίσχυσή του.
- Ανάπτυξη συνεργασιών και πολιτιστικών ανταλλαγών, σε επίπεδο περιφερειακό, Μεσογειακό και Ευρωπαϊκό.
- Σύνδεση Πολιτισμού με την εκπαίδευση όλων των βαθμίδων μέσω ειδικών προγραμμάτων, όπως «πρόγραμμα Μελίνα».
- Δημιουργία δικτύου σύγχρονων υποδομών μουσικής σκηνής, υπαίθριου θεάτρου, σύγχρονης βιβλιοθήκης στο κέντρο και από ένα χειμερινό πολυχώρο και ένα υπαίθριο θέατρο σε κάθε Καποδιστριακό Δήμο.
- Αξιοποίηση της πολυπολιτισμικής συλλεκτικότητας του νομού μας και ανάδειξη του πλούτου που απορρέει από αυτήν.

- Αναβάθμιση κτιριακών υποδομών Ωδείου Χανίων, Δημοτικής Βιβλιοθήκης κ.α φορείς που παρέχουν καλλιτεχνική εκπαίδευση.
- Επίλυση του κτιριακού προβλήματος του Ιστορικού Αρχείου Κρήτης (νέο κτίριο) και ψηφιοποίηση του αρχαιακού υλικού του.
- Αποκατάσταση και μετατροπή σε Μουσείο της οικίας Ελευθερίου Βενιζέλου (Χαλέπα Χανίων). Ψηφιοποίηση των αρχαιακών συλλογών 1880-1936 του Εθνικού Ιδρύματος Ερευνών και μελετών «Ελευθέριος Βενιζέλος».
- Ίδρυση ενός κεντρικού Λαογραφικού Μουσείου στο νομό και δημιουργία δικτύου λαογραφικών μουσείων στο νομό.
- Δημιουργία κέντρου μουσικής παράδοσης και προώθησης-προβολής της μουσικής δημιουργίας.
- Λειτουργία Μουσείου Σχολικής Ζωής στα Νεροκούρου, Δημιουργία Μουσείου Παιδείας Κρητών «Γεώργιος Ξενουδάκης» στην Ίμπρο Σφακίων και Μουσείου Μαρτυρικών πόλεων και χωριών στη Μαλάθυρο.
- Δημιουργία μόνιμης έκθεσης ναυπηγικής και προώθησης της παραδοσιακής ναυπηγικής δραστηριότητας.
- Αξιοποίηση των δημόσιων κτιρίων υπαίθρου (σχολεία κτλ) για πολιτιστικούς σκοπούς.
- Ολοκλήρωση του μνημείου «Μάχης της Κρήτης» και κατασκευή νέου στον «Γολγοθά» Αγιάς.
- Ενίσχυση του Φιλολογικού Συλλόγου «Ο Χρυσόστομος» για την επιτυχή διοργάνωση και διεξαγωγή του Ι΄ Διεθνούς Κρητολογικού Συνεδρίου (Φθινόπωρο 2006).

2.3 Αθλητισμός

Οι ανάγκες για αθλητικές εγκαταστάσεις είναι πολύ μεγαλύτερες από την υπάρχουσα υποδομή μ' αποτέλεσμα να παρουσιάζεται σοβαρό έλλειμμα.

Προτείνονται μια σειρά νέων έργων με προτεραιότητες βάση δύο κριτηρίων.

Τη μεγαλύτερη έλλειψη, παράλληλα με τη μαζικότητα και την αγωνιστική πρόοδο του αθλήματος και την πολλαπλή χρήση, αλλά και την χωρική κατανομή τους.

- Άμεση προτεραιότητα στην ανασκευή του Εθνικού Σταδίου Χανίων.
- Άμεση αποπεράτωση των έργων του κλειστού κολυμβητηρίου Ακρωτηρίου, του κλειστού γυμναστηρίου στο Κλαδισό, του ποδηλατοδρομίου στο Ακρωτήρι και αθλητικών εγκαταστάσεων στη Μοναχή Ελιά.
- Έργα συμπλήρωσης και συντήρησης στις υπάρχουσες αθλητικές εγκαταστάσεις (κολυμβητήριο ΝΟΧ, ναυαθλητικό Σούδας κτλ).
- Αποπεράτωση κλειστού γυμναστηρίου, σταδίου και δημιουργία ναυαθλητικού κέντρου στην Κίσαμο.
- Δημιουργία αθλητικού κέντρου στην Πολυτεχνειούπολη.

Δημιουργία σύγχρονων αθλητικών υποδομών σ' όλους τους Δήμους και προσφορά ίσων ευκαιριών άθλησης στην νεολαία της επαρχίας.

Οι αθλητικές εγκαταστάσεις μπορούν να αξιοποιούνται συμπληρωματικά για την εξυπηρέτηση του αθλητικού τουρισμού. Μια επένδυση για δημιουργία ενός σύγχρονου προπονητικού κέντρου στο Ομαλό θα βοηθούσε και τον τουρισμό και τον αθλητισμό της περιοχής μας.

Η πρόταση για ίδρυση παραρτήματος ΤΕΦΑΑ (Τμήματος Επιστήμης Φυσικής Αγωγής και Αθλητισμού) με εξειδίκευση σε υδάτινα αθλήματα θα επανεξεταστεί στο μέλλον.

Z. Υγεία, Κοινωνική Πρόνοια

1. Διαπιστώσεις - Στόχοι γενικά

Οι οικονομικές και κοινωνικές αλλαγές που συντελούνται τα τελευταία χρόνια στην χώρα μας αλλά και στον ευρύτερο περίγυρό μας, Ε.Ε., μεταβάλλουν σημαντικά το τοπίο, όσον αφορά το προσδιοριστικό περιβάλλον που βιώνεται η υγεία και η ασθένεια ενός λαού.

Παράμετροι που επιδρούν και προσδιορίζουν την κατάσταση υγεία στον τόπο μας είναι η οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη, ο τρόπος ζωής και οι δημογραφικές τάσεις. Στα πλαίσια αυτά είναι αναγκαία μια διαδικασία με την οποία θα προσδιορίζονται προτεραιότητες για την υγεία. Έτσι θεωρείται απαραίτητη η διερεύνηση για τη δημιουργία και στήριξη ενός φορέα που θα έχει στόχο την ανάπτυξη τριών βασικών αξόνων.

- Τη βελτίωση της πληροφόρησης για την ανάπτυξη της υγεία μας μέσα από την ανάπτυξη ενός συστήματος συλλογής, ανάλυσης και διάδοσης δεδομένων για το επίπεδο, τους καθοριστικούς παράγοντες (π.χ. ρύπανση περιβάλλοντος) και τα συστήματα υγείας.
- Την ανάπτυξη μηχανισμού επιτήρησης και έγκαιρης ειδοποίησης προκειμένου να υπάρξει ταχεία αντίδραση στην απειλή για την υγεία και
- Την αντιμετώπιση καθοριστικών παραγόντων της υγείας μέσα από πρόληψη. Περιλαμβάνονται και τα θέματα διατροφής.

Στο τομέα της υγείας-περίθαλψης στηρίζονται με προτεραιότητα οι προτάσεις για την ενίσχυση και αποτελεσματική λειτουργία του ΕΣΥ.

Στην πρωτοβάθμια περίθαλψη σημειώνεται ο πολυκερματισμός των υπηρεσιών, η έλλειψη ιατρικού και νοσηλευτικού προσωπικού ιδιαίτερα στο ΙΚΑ, η όχι ορθολογική κατανομή των Κ.Υ.- Αγροτικών Ιατρείων στην ύπαιθρο και η ελλιπέστατη στελέχωση των υπηρεσιών τους.

Στο σύστημα υγείας υποστηρίζονται οι γενικότερες προτάσεις για αύξηση των δαπανών για την Υγεία-Πρόνοια, η ενοποίηση των κλάδων υγείας όλων των ασφαλιστικών ταμείων, η ελεύθερη πρόσβαση όλων ανεξαρτήτως φορέα ασφάλισης στις υπηρεσίες επείγουσας περίθαλψης του Δημόσιου Συστήματος Υγείας, η ουσιαστική υλοποίηση του θεσμού του Οικογενειακού Γιατρού.

Στο τομέα της πρόνοιας στο Νομό Χανίων υπάρχουν πολλοί προνοιακοί φορείς. Υπηρεσίες, Ιδρύματα, εθελοντές, η εκκλησία, η Αυτοδιοίκηση Νομαρχιακή και Τοπική, οι οποίοι παρέχουν κοινωνικές υπηρεσίες.

Επισημαίνεται η ανάγκη επέκτασης, υποστήριξης και συντονισμού του δικτύου παροχής κοινωνικών και υποστηρικτικών υπηρεσιών σε όλη την έκταση του Νομού. Για το σκοπό αυτό θα μπορούσε να δημιουργηθεί συντονιστικό όργανο που θα συντονίζει και θα προγραμματίζει τις προνοιακές παρεμβάσεις και δράσεις, σύμφωνα με τις ανάγκες του νομού.

2. Προτάσεις, Ενέργειες, Μέτρα

2.1. Πρωτοβάθμια Περιθαλψη

- Αντιμετώπιση των ελλείψεων του ΕΣΥ (σε ιατρικό νοσηλευτικό προσωπικό, σε βιοϊατρικό εξοπλισμό με τη σύγχρονη τεχνολογία αιχμής).
- Οργανωτική και λειτουργική αναδιάρθρωση των δομών και Υπηρεσιών Υγείας του Δημοσίου Τομέα στο Ν. Χανίων μέσα από:
  - Λειτουργία δύο (2) αστικών Κέντρων Υγείας στην πόλη και την ευρύτερη τουριστική περιοχή των Χανίων.
  - Νέα χωροθέτηση των υφισταμένων Π.Ι. και κατάργηση αυτών που υπολειτουργούν.
  - Δημιουργία δύο (2) νέων Κέντρων Υγείας στην επαρχία τα οποία μαζί με τα ήδη υπάρχοντα θα αποτελέσουν τις αποκεντρωμένες μονάδες Π.Φ.Υ. στο Νομό μας. Αναβάθμιση των υπαρχόντων Κ.Υ. σε ξενοδοχειακό και τεχνολογικό εξοπλισμό, στελέχωση τους με το απαραίτητο ιατρικό προσωπικό(παθολόγο, παιδίατρο, γυναικολόγο, ακτινολόγο, μικροβιολόγο).
  - Σύσταση σε κάθε Καποδιστριακό Δήμο του Νομού Ιατρείου 24ωρης ετοιμότητας, με προτεραιότητα τους Δήμους που το καλοκαίρι παρουσιάζουν έντονη τουριστική κίνηση και σύσταση πολυδύναμων Ιατρείων σε Χώρα Σφακίων και Παλαιόχωρα.
  - Αξιοποίηση των εγκαταστάσεων που παλαιού Νοσοκομείου Χανίων σε υπηρεσίες πρωτοβάθμιας υγείας και πρόνοιας.

1.2. Δευτεροβάθμια Περιθαλψη

Να εφαρμοστεί άμεσα ο νέος Οργανισμός του Νοσοκομείου Χανίων.

Άμεση κάλυψη όλων των κενών θέσεων σε ιατρικό, νοσηλευτικό και παραϊατρικό προσωπικό, ίδρυση και στελέχωση μονάδας νεογνών, πλήρης ανάπτυξη του τμήματος επειγόντων περιστατικών, δημιουργία δευτέρου ορθοπαιδικού τμήματος, ίδρυση μονάδας εμφραγμάτων, ανάπτυξη ακτινοθεραπευτικού τμήματος, προκήρυξη των θέσεων γιατρών ΕΣΥ στις ειδικότητες που λείπουν. Δημιουργία Εργαστηρίου Ανασύστασης Κυτταρολογικών φαρμάκων.

Διασύνδεσης του Νοσοκομείου Χανίων με την Ιατρική Σχολή Κρήτης ή άλλα εκπαιδευτικά ιδρύματα (Πολυτεχνείο Κρήτης) και την ίδρυση ερευνητικών εργαστηρίων προκειμένου να αναβαθμιστεί σε Ακαδημαϊκό επίπεδο.

Ενίσχυση του ΕΚΑΒ με μέσα και προσωπικό.

Στηρίζεται η προσπάθεια αποσυλοποίησης που ξεκίνησε στο Θεραπευτήριο Ψυχικών Παθήσεων Χανίων με το πρόγραμμα «Ψυχαργώ», τη λειτουργία Ψυχιατρικού τομέα στο Γενικό Κρατικό Νοσοκομείο Χανίων, τη δημιουργία Κοινωνικών Συνεταιρισμών.

1.3. Κοινωνική πρόνοια

1.3.1 Υποστηρικτικές υπηρεσίες

Δημιουργία νέας δομής παροχής υπηρεσιών στο Νομό που θα παρέχει συμβουλευτική και ψυχολογική υποστήριξη σε άτομα και πληθυσμιακές ομάδες που χρήζουν βοήθειας και θα διαθέτει ξενώνα σύντομης φιλοξενίας. Στηρίζεται η πρωτοβουλία ΟΔΗΚΟΙΠ.

Στηρίζονται οι προτάσεις που αφορούν την βελτίωση εγκαταστάσεων Ιδρυμάτων και την παροχή υπηρεσιών στα Άτομα με Αναπηρία (ΑΜΕΑ) και υποβάλλονται από τους αρμόδιους φορείς, Σωματείο ΑΜΕΑ, Θεραπευτήριο Χρονίων Παθήσεων, Κέντρο Αποκατάστασης παιδιών και νέων Κρήτης και τη Δ/ση Κοινωνικής Πρόνοιας της Ν.Α. Χανίων.

Εξασφάλιση προσβασιμότητας ΑΜΕΑ στο δομημένο περιβάλλον, στις παραλίες και στους επισκέψιμους χώρους φυσικού περιβάλλοντος.

Επέκταση του προγράμματος «βοήθεια στο σπίτι»

Επίσης στηρίζονται οι προτάσεις των ΟΤΑ για τη δημιουργία βρεφονηπιακών σταθμών και ΚΑΠΗ σε όλους τους Δήμους.

1.3.2 Πρόληψη, απεξάρτηση από τα ναρκωτικά, αλκοόλ

Από όλα τα κοινωνικά προβλήματα ξεχωρίζει το πρόβλημα των Ναρκωτικών που παρουσιάζει μεγάλη έξαρση στο Ν. Χανίων.

Μεγάλο ρόλο στον αγώνα κατά των ναρκωτικών παίζει η πρόληψη, η ενημέρωση και η πληροφόρηση. Για το λόγο αυτό θα πρέπει να υπάρχει η συνεργασία και η ενεργοποίηση όλων των φορέων που προσφέρουν τέτοιες υπηρεσίες με τη Β/θμια ακόμα και τη Α/θμια εκπαίδευση και μάλιστα μέσα στα πλαίσια της εκπαιδευτικής διαδικασίας. Υπάρχει ανάγκη καλύτερης στέγασης των δραστηριοτήτων του Κέντρου Πρόληψης στο Ν. Χανίων.

Πολύ θετικό έργο στο Νομό προσφέρει το Κέντρο Υποκατάστατων. Προτείνεται η ίδρυση μονάδας Κοινωνικής Επανάταξης στα πλαίσια της ολοκλήρωσης των στόχων του συγκεκριμένου προγράμματος καθώς επίσης και τη δημιουργία Κέντρου Αντιμετώπισης Τοξικοεξαρτώμενων Εφήβων (Ναρκοτικά, Αλκοόλ). Υποστηρίζεται παράλληλα η Δημιουργία Μονάδας Στεγνού Προγράμματος στο Νομό Χανίων μέσα στα πλαίσια του ΕΣΥ. Μια μονάδα που θα μπορούσε να στεγαστεί στο χώρο που σήμερα βρίσκεται στο Θ.Ψ.Π.Χ.

Επίσης πρέπει να μελετηθεί η δημιουργία Μονάδας απεξάρτησης από το αλκοόλ γιατί και στον τομέα αυτό εμφανίζονται σοβαρά προβλήματα στο νομό.

Η. Ανθρώπινοι Πόροι, εργασία και ανεργία

1. Διαπιστώσεις - Στόχοι – Μέτρα γενικά

Το ζήτημα απασχόλησης του ανθρώπινου δυναμικού διαπερνά οριζόντια όλους τους τομείς ανάπτυξης. Όλοι οι στόχοι της οικονομικής ανάπτυξης αποσκοπούν στην καταπολέμηση της ανεργίας και την ανάπτυξη της απασχόλησης στο νομό. Ο γενικός στόχος είναι: νέες θέσεις εργασίας πλήρους απασχόλησης.

1.2 Το πρόβλημα της ανεργίας στο νομό εντοπίζεται κυρίως τους νέους και τις γυναίκες τους οποίους πλήττει σε μεγάλα ποσοστά. Οι πολιτικές καταπολέμησης της ανεργίας και τα προγράμματα που αναπτύσσονται πρέπει να έχουν αυτές τις ομάδες στόχους. Σοβαρό πρόβλημα στην απασχόληση εντοπίζεται στον πρωτογενή τομέα ο οποίος φθίνει και το δυναμικό του υποαπασχολείται ή εγκαταλείπει την δραστηριότητα και μεταναστεύει.

1.3 Ένα σημαντικό πρόβλημα στα Χανιά εντοπίζεται την ανασφάλιστη εργασία, πράγμα για το οποίο απαιτείται αυστηρότερος έλεγχος εφαρμογής της εργατικής και ασφαλιστικής νομοθεσίας από ενισχυμένους ελεγκτικούς μηχανισμούς. Ακόμα προτείνεται:

- Ενιαίος Αριθμός Μητρώου Ασφάλισης και ΑΦΜ για κάθε εργαζόμενο.
- Να ενταχθεί η δαπάνη των επιχειρήσεων για τη γραπτή εκτίμηση του επαγγελματικού κινδύνου στις επιλέξιμες δαπάνες ώστε να ανακουφιστούν οι Μικρομεσαίες Επιχειρήσεις.

1.4 Εκπαίδευση –Ειδίκευση-Κατάρτιση

Η βελτίωση του ανθρώπινου δυναμικού από άποψη δεξιοτήτων και γνώσεων θα συμβάλει ουσιαστικά και στην καλύτερη πρόσβαση στην αγορά εργασίας. Για το λόγο αυτό θεωρούμε ότι πρέπει να υποστηριχθούν και να δημιουργηθούν νέες δομές στο Νομό που να παρέχουν επαγγελματική κατάρτιση και υπηρεσίες Δια Βίου Εκπαίδευσης.

1.5 Τα προγράμματα με επιχορηγήσεις για επενδύσεις και αύξηση της απασχόλησης πρέπει να υπηρετούν πραγματικές ανάγκες του Νομού και να ελέγχονται τα αποτελέσματα από την εφαρμογή τους. Ενόψει του επόμενου Κοινοτικού Πλαισίου Συνοχής, η μεθοδολογία καταγραφής των τοπικών αναγκών πρέπει να μελετηθεί ξανά. Ακόμα προτείνεται:

- Να δημιουργηθεί φορέας παροχής συνοδευτικών υποστηρικτικών υπηρεσιών για την εξυπηρέτηση στόχων απασχόλησης ευπαθών ομάδων στο Νομό.
- Να διερευνηθεί η δημιουργία φορέα πληροφόρησης για τα ευρωπαϊκά προγράμματα.

1.6 Σημαντικό μέρος του εργατικού δυναμικού της περιοχής μας αποτελούν οι αλλοδαποί στους οποίους συγκεντρώνονται μια σειρά προβλήματα πέρα από τα εργασιακά. Για τους οικονομικούς μετανάστες, η νομιμοποίηση και η απλούστευση των διαδικασιών χορήγησης αδειών παραμονής και εργασίας είναι ο πρώτος στόχος. Η παροχή ανθρώπινων συνθηκών διαβίωσης στο Νομό, η δυνατότητα πρόσβασής τους στις κοινωνικές υπηρεσίες και πρώτα απ' όλα στην παιδεία και στην υγεία, η ασφάλιση τους και γενικά η ομαλή ένταξη τους στην αγορά εργασίας αποτελεί ανάγκη και είναι το ζητούμενο.

Η τελική σύνταξη στο Πόρισμα του Αναπτυξιακού Συνεδρίου έγινε με ευθύνη της Συντονιστικής Επιτροπής:

Γιώργος Αγοραστάκης, Αντινομάρχης Χανίων - Υπεύθυνος του Συνεδρίου

Γιάννης Περάκης, Πρόεδρος της ΤΕΔΚ Χανίων

Αντώνης Πιταριδάκης, Τεχνικού Επιμελητηρίου /Τ.Δ. Κρήτης

Βασίλης Λενταράκης, Πρόεδρος του Οικονομικού Επιμελητηρίου /Τ.Δ. Κρήτης

Αριστείδης Τζεδάκης, Αντιπρόεδρος του Εμποροβιομηχανικού Επιμελητηρίου Χανίων

Δημήτρης Παπαδημητράκης, μέλος ΔΣ Γεωτεχνικού Επιμελητηρίου Κρήτης

Το πόρισμα περιλαμβάνει τα επιμέρους πορίσματα των θεματικών συζητήσεων, τις αποφάσεις και τις κύριες προτάσεις που υποβλήθηκαν και υιοθετήθηκαν από την πλειοψηφία των συνέδρων στην τελική συνεδρίαση.

Οι επιμέρους προτάσεις όλων των συνεδριάσεων καταχωρήθηκαν σε ειδικό αρχείο και βάση δεδομένων στην Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Χανίων, για περαιτέρω διερεύνηση συμπλήρωση και επεξεργασία και είναι σε κοινή χρήση.